

Univerzita Hradec Králové

Ústav sociální práce

Náboženské aspekty v etice sociálních pracovníků
organizace ABATAB

Bakalářská práce

Autor: Bc. Martina Šimková
Studijní program: B6731
Studijní obor: Sociální práce ve veřejné správě
Vedoucí práce: Martin Chadima Th.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Martina Šimková
Studium:	U1478
Studijní program:	B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce ve veřejné správě
Název bakalářské práce:	Náboženské aspekty v etice sociálních pracovníků organizace ABATAB
Název bakalářské práce AJ:	The Religious Aspects in Ethics of Social Worker of the Organisation "ABATAB"

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem mé bakalářské práce je ukázat, jakým způsobem se vyvíjela sociální práce a etika ve spojitosti s náboženstvím. V teoretické části mé bakalářské práce popíši stručný přehled vývoje sociální práce a její prameny v náboženství. Dále se zaměřím na etický kodex sociálních pracovníků a jeho reflexi na základě nastíněných kořenů. Po té se budu věnovat etice organizace ABATAB. V praktické části provedu kvalitativní výzkum. Cílem výzkumného šetření bude zjistit, zda etické normy a hodnoty sociálních pracovníků v organizaci ABATAB mají základy v náboženství. Jako techniku sběru dat použiji rozhovor.

MESSINA R., Dějiny charitativní činnosti, 2005, Karmelitánské nakladatelství, ISBN 8071928593
VAŠEK B., Dějiny křesťanské charity, 1941, Velehrad MATOUŠEK O. a kol., Základy sociální práce, 2001, Portál, Praha, ISBN 8071784737

Garantující pracoviště: **Katedra sociální práce a sociální politiky,
Ústav sociální práce**

Vedoucí práce: Martin Chadima, Th.D.

Oponent: PhDr. Ondřej Štěch, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 4.12.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Pardubicích dne .....

.....

Abstrakt:

ŠIMKOVÁ, Martina. *Náboženské aspekty v etice sociálních pracovníků organizace ABATAB*. Hradec Králové, 2017. 53 s. Bakalářská práce. Univerzita Hradec králové, Ústav sociální práce.

V bakalářské práci se zabývám náboženskými aspekty v etice sociálních pracovníků organizace ABATAB. V teoretické části popisuji stručný vývoj sociální práce a její prameny v náboženství. Dále se zaměřuji na etiku ve spojitosti se sociální prací a náboženstvím. Poté představuji Etický kodex sociálních pracovníků České republiky a provádím jeho reflexi na základě nastíněných kořenů. V praktické části popisuji ABATAB, spolek pro péči o rodinu, jeho etiku a cíl výzkumu. Cílem je zjistit, na kolik se náboženské aspekty projevují v etice u zaměstnanců v sekularizovaném spolku ABATAB. Pro získání dat využívám kvalitativní výzkumnou strategii a metodu rozhovoru. Následně získaná data analyzuji a interpretuji.

Klíčová slova: vývoj sociální práce, charita, etika sociální práce, náboženská etika, etický kodex

Abstract

ŠIMKOVÁ, Martina. *The Religious Aspects in Ethics of Social Worker of the Organisation "ABATAB"*. Hradec Králové, 2017. 53 p. Bachelor Degree Thesis. University of Hradec Králové.

I engage in religious aspects in the social workers' ethics in my Bachelor thesis. These workers are from the organization ABATAB. In my theoretical part, I describe brief progression of social work and its basics in religion. I am intent on ethics, which is connected with social work and religion. I introduce social workers' Ethical moral code with its reflection particularized about outlined roots in the Czech republic. In my practical part, I write about ABATAB. This is the company for family care with special ethics. I find out, how much are important the religious aspects for employees' ethics in the secularized organization ABATAB. This is the aim of my research. I profit from qualitative exploratory strategy and method of interview. All I after analyze and represent.

Keywords: progression social work, charity, ethics, ethics of social work, religious ethics, Ethical moral code

Obsah

Úvod.....	8
Teoretická část	10
1 Vývoj sociální péče	10
1.1 Přírodní národy.....	10
1.2 Mezopotámie a Egypt	11
1.3 Antika.....	12
1.3.1 Řecko	12
1.3.2 Řím.....	13
1.4 Židovství	13
1.5 Křesťanství.....	15
1.6 Islám.....	18
2 Etika.....	20
2.1 Význam, související pojmy a způsoby chápání	20
2.2 Teologická etika	21
2.3 Etika sociální práce	22
2.4 Etický kodex sociálních pracovníků a jeho reflexe.....	23
2.4.1 Etické zásady	23
2.4.2 Pravidla etického chování sociálního pracovníka.....	25
2.4.3 Etické problémové okruhy.....	27
Praktická část	29
3 Výzkumné šetření.....	29
3.1 ABATAB, spolek pro péči o rodinu	29
3.1.1 Etika ABATABU.....	30
3.1.2 Popis souboru respondentů a průběh výzkumu a jeho rizika.....	32

3.2	Cíl výzkumu	33
3.3	Výzkumná strategie.....	35
3.4	Výzkumná technika.....	36
4	Analýza a interpretace dat	38
4.1	Interpretace prvního dílčího cíle	38
4.2	Interpretace druhého dílčího cíle.....	40
4.3	Interpretace třetího dílčího cíle	42
4.4	Interpretace čtvrtého dílčího cíle.....	45
	Závěr	48
	Seznam použité literatury:	50
	Rozhovory:	53

Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabývat náboženskými aspekty v etice sociálních pracovníků organizace ABATABU, spolku pro péči o rodinu.

V teoretické části práce nastíním stručný vývoj sociální práce od jejích úplných počátků až do současnosti v návaznosti na náboženství. Zde se zaměřím především na křesťanství. Dále se zaměřím na etiku, její vysvětlení, význam, jaký je rozdíl mezi etikou a morálkou. Za důležité považuji zároveň zmínit i teologickou etiku, vzhledem k tomu, že současná sociální práce má na našem území kořeny v křesťanství. Poté představím etiku sociální práce a její nedílnou součást – Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, u něhož provedu reflexi na základě nastíněných kořenů sociální práce. V praktické části práce se zaměřím na ABATAB, spolek pro péči o rodinu, v němž budu provádět výzkum. Popíši jejich hlavní zásady, cílovou skupinu, etiku a náplň práce sociálních pracovníků. Dále představím cíl výzkumného šetření a zdůvodním volbu výzkumné strategie a techniky, kterou zároveň představím. Nakonec se budu věnovat informacím, které jsem získala při rozhovorech a jejich následné interpretaci.

Toto téma jsem si vybrala s ohledem na můj zájem, který mám o náboženství. Nejvíce mě zajímá právě spojitost náboženství se sociální prací. Zároveň si myslím, že tématu není v rámci praxe sociálních pracovníků věnováno dostatečné množství prostoru. Vím, že sociálního pracovníka by „nemělo zajímat“, jakého je klient vyznání, a měl by pomoci bez ohledu na své vlastní přesvědčení, pokud to bude v jeho silách. Ke každému klientovi by se mělo přistupovat individuálně bez předsudků tak, aby nedocházelo k jeho diskriminaci. Na druhou stranu by jistě spolupráci klienta a sociálního pracovníka zlepšilo, že by byl klient věřící, a sociální pracovník by s tím byl obeznámen, mohl by sociální pracovník pomoci klientovi - jak se říká - „ušít přímo na míru“.

Za hlavní cíl své práce považuji zjistit, na kolik se náboženské aspekty projevují v etice u zaměstnanců v sekularizovaném¹ spolku ABATAB. Jako své dílčí cíle jsem zvolila, jakým způsobem sociální pracovníci vnímají náboženství a sociální práci, dále zjistit vnímání jednotlivých sociálních pracovníků náboženské etiky a etiky

---

¹ Sekularizace (Chadima, Kappl, Štěch, 2015) se charakterizuje ztrátou vztahu člověka k transcendentnu nebo zanikáním takových institucí např. církví.

profesní. Poté se zaměřím na pohled sociálních pracovníků na etické hodnoty sociální práce a konkrétně spolku a konečně, jaké jsou jejich osobní etické zásady.

Pro výzkum jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii, a to především z toho důvodu, že ABATAB je malou organizací a o celkovém počtu pěti zaměstnanců, z toho důvodu by kvantitativní výzkumná strategie nebyla úplně vhodná, a dále také proto, že považuji za podstatné dotazovat se na jejich postoje, hodnoty a zásady osobním způsobem, ale také, že bylo nutné získat od jednotlivých respondentů podrobné informace, aby získaná data mohla být dále analyzována, což by dle mého názoru s největší pravděpodobností při zvolení kvantitativní výzkumné strategie nešlo. Jako techniku sběru dat jsem zvolila rozhovor podle návodu, též nazývaný jako polostrukturovaný.

Tato práce by mohla sloužit jako ukázka toho, že i když nikdo z dotazovaných se prvoplánově za věřícího nepovažuje, tak se u něj vždy nějakým způsobem určitý druh víry projeví, což by mohlo sloužit k odstranění bariér mezi klientem a sociálním pracovníkem (pokud by si sociální pracovníci např. uvědomili, že i oni mají určitou víru a mohlo by to napomoci k lepší komunikaci např. s věřícím klientem) a zároveň jako podnět k tomu, že náboženská diskriminace, která se v dnešní době velmi výrazně projevuje, není úplně na místě, protože i lidé, kteří o sobě tvrdí, že nejsou věřící, určitou víru v „něco“ mají.

K tomu, abych mohla přistoupit k výzkumnému šetření a následné analýze a interpretaci dat, je nejprve důležité představit vznik sociální práce a její kořeny v náboženství. Vzhledem k tomu, že se ve výzkumu zaměřuji na etiku, stručně ji představím i v teoretické části práce. Etický kodex sociálních pracovníků České republiky tvoří důležitou součást práce sociálních pracovníků na našem území a teologická etika tvoří určitý podklad při tvorbě Etického kodexu, z toho důvodu jí v práci taktéž budu věnovat určitou část, a to hlavně proto, že současná sociální práce má kořeny v křesťanství, jak jsem již výše uvedla. Následně představím spolek, ve kterém jsem prováděla výzkumné šetření a jeho etiku.

Teoretická část

V teoretické části bakalářské práce nejprve stručně nastíním vznik sociální práce a jeho postupný vývoj, přičemž se zaměřím na náboženství západního původu – křesťanství, židovství a islám. Poté se budu zabývat etikou, jejím významem a souvisejícími pojmy, dále pak etikou sociální práce, etickým kodexem sociálních pracovníků a jeho reflexí.

Vzhledem k tomu, že v práci se více zaměřím na náboženství a sociální práci, pokládám za podstatné si tyto pojmy definovat, i když v případě náboženství jsem si vědoma, že je to velice obtížné.

Náboženství je dle Štampacha vztah člověka k nějaké skutečnosti, kterou my pokládáme za transcendentní. (Štampach, 2010)

Sociální práce je podle Řezníčka chápána už od svých počátků jako profese pomáhající lidem k přizpůsobení se většinové společnosti, aby byl umožněn lidem, kterým není dostupný, tzv. normální život. (Řezníček, 1994)

1 Vývoj sociální péče

1.1 Přírodní národy

Náboženství přírodních národů se dle Oldřicha Matouška opíralo o představu příznivých a nepříznivých sil, které bylo potřeba si naklonit, či jinak řečeno usmířovat. Světový život a posvátno se u těchto národů překrývaly, a tím pádem se i náboženské uvažování promítalo do všech lidských činností. (Matoušek a kol., 2001) Matoušek uvádí: „*Náboženství přírodních národů nezná historický čas, jeho vyznavači žijí v „bezčasi“.*“ (Matoušek a kol., 2001, s. 15)

Matoušek dále uvádí, že lidé žijící před neolitickou revolucí žili v souladu s přírodou, neuvažovali o sobě jako o unikátní osobnosti, kteří proti ní stojí nebo mají během svého života nějaké zvláštní poslání. Zvířata žila na zemi dříve než lidé, proto se mohla stát jejich ochránci. A také lidé žili v souladu s přírodou a zvířaty. Podobně tomu bylo i u rostlin, které měly duši a v případě nesprávného zacházení by člověku způsobily újmu. Později se stalo hlavním cílem člověka udržení rovnováhy mezi ním a kosmickým řádem. (Matoušek a kol., 2001)

Už v této době lze – dle Matouška - pozorovat určitou formu solidarity, která ovšem nepramenila ze soucitu, nýbrž z ústně udržované tradice. Lidé se naprosto

ztotožňovali se svou rolí, která jim byla přidělena. Cílovou skupinu těchto lidí můžeme spatřovat ve starých lidech, kteří byli velmi ceněni právě z důvodu vysokého věku (mají blízko k předkům a kořenům tradice) a hendikepovaných. (Matoušek a kol., 2001)

1.2 Mezopotámie a Egypt

Matoušek uvádí, že první státy v Mezopotámii vznikaly zhruba 3500 let př. n. l., z tzv. chrámových měst později vznikly městské státy a v roce 2375 př. n. l. byly sjednoceny v říši. To trvalo do té doby, než byla ovládnuta nájezdníky z Arábie. „*Sumerské náboženství považovala význačná božstva (Apsú, Tiamát, Ea, Marduk) za původce živlů (země, vody větru), lidí i démonických netvorů.*“ (Matoušek a kol., 2001, s. 17) Zde bylo dle něj poprvé kodifikováno právo. Z jejich zákoníků lze usuzovat, jak lidé žili a jaká byla sociální péče. Za nejstarší zákoník je považován zákoník vladaře Uru - Urnammu, který mimo jiné upravuje práva sirotků, vdov a chudých. Zákoník krále Chammurapiho také obsahuje ustanovení týkající se ohrožených skupin, především vojáků, kteří byli zajištěni na stáří, a v případě smrti dostala vdova třetinu vojenského přídělů, pokud měli nezletilého syna. (Matoušek a kol., 2001)

Na druhou stranu Vašek hovoří o tom, že protože byli Asyřané a Babyloňané oddaní hlavně válkám, jejich duše byla zavřena soucitu, proto se s lidmi, jejichž země byly dobyté, nakládalo bez milosrdenství. K dobytým národům tedy neměli soucitu, avšak mezi sebou jistou lidskost pozorovat můžeme, ale nelze u nich nalézt žádné zařízení, které by pomáhalo ostatním. (Vašek, 1941)

Egypt vznikl, jak uvádí Matoušek, jako centralizovaná říše někdy kolem roku 3000 př. n. l. Stejně jako v Mezopotámii byli tyto Bohové bohy země, slunce, vzduchu a nebe. Nejvyšším bohem je bůh Re, který se vtěluje do faraona, který tvoří lidi ze svých slz. On čelil chaosu a zavedl řád (maat – pravda, dobrý řád, právo, spravedlnost). Solidarita v Egyptě byla také úzce spjata s náboženstvím. Konkrétně pak s představou posledního soudu. Existoval tam náboženský kánon týkající se sedmi skutků tělesného milosrdenství. Ten zahrnoval např. sytit hladové, ošetřovat nemocné, či pohřbívat mrtvé. Což lze považovat za jistý projev sociální péče. (Matoušek a kol., 2001)

1.3 Antika

1.3.1 Řecko

Řecký městský stát byl pro svobodné občany podle Matouška demokratickou společností. Lidé byli tedy ve velké míře angažováni na politických rozhodnutích určujících fungování státu. Solidární pouta vázala jednotlivce k rodině a jeho rodu. V každé rodině se rituálně udržoval kult předků. Rody měly společný majetek, bohoslužby a pohřebiště. Rod podporoval příslušníky, kteří neměli dostatek prostředků k obživě. Velký vliv měly v Řecku bohové a bohyně, kdy osud člověka určovaly sudičky Moiry, řádné chování člověka pak zaručovaly bohyně Hóry. Ten, kdo se provinil proti běžným zvyklostem, byl naopak trestán bohyněmi obývajícími podsvětí Erinyemi. (Matoušek a kol., 2001) Chadima tvrdí, že se zde i přesto vyvinul sekulární trestní řád, ale trestání zůstalo nadále občanskou záležitostí, kdy občané podléhali zákonům společnosti. Volili si své zástupce, kterým dávali hlasy podle toho, jak je nejvíce zaujali v řečnických soubojích. Základem celé společnosti byla rodina. Postupem času se dostává významnému postavení termínu logos (na rozdíl od Mezopotámie, kde byla důležitá maat), což se dá přeložit jako slovo, smysl nebo řád. (Chadima, 2007)

Podle Messiny zde nalézáme tři organizované formy zdravotní péče: asklepia, malé chrámky pro ukládání nemocných, později pro tělesnou péči, rekonvalescenci, rodičky a umírající, dále iatreia, veřejné ošetrovny – péče zde byla profesionálnější – a konečně domácí nemocničky, místnosti pro ošetřování rodinných příslušníků. (Messina, 2005)

Na druhou stranu podle Vaška nemůže být Řecko vzorem lásky k bližnímu, hlavně kvůli postavení k otrokům. Otroci byli na pomyslném nejnižším stupínku. Mohlo se s nimi nakládat dle libosti. Za jeho zabití v podstatě žádný (než peněžní) trest nehrozil, ale v opačném případě tomu bylo jinak. Mohlo se s ním nakládat dle libosti, ale nesměl zůstat naživu. Podobný byl i osud novorozeňat, kdy otec domácnosti rozhodoval, které novorozeně zůstane a které ne. V případě nemocných novorozeňat se rozhodovalo, které se nechá a které se odloží na Taygetu a ponechá osudu. Stejný případ čekal i většinu dívek, které byly víceméně také nechtěné. V Thébách docházelo k trochu lepšímu zacházení. Nechtěná novorozeňata byla odnesena úřady a ty je pak dále prodaly, rodina si je vychovala a pak používala jako

otroky. V podstatě neexistovaly ani nemocnice pro choré. Podle tohoto autora asklepiea nelze pokládat za nemocnice. (Vašek, 1941)

1.3.2 Řím

Matoušek tvrdí, že se Řím rozšířil na říši, která zvýhodňovala rodilé občany, ale umožňovala občanství i pro cizince či propuštěné otroky. (Matoušek a kol., 2001) Podle Chadimy je pro Řím typická snaha o propracování právního systému. Za jeden z jeho vrcholů považuje formulované právo národů, které zaručuje lidská práva všem žijícím jedincům na území říše. (Chadima, 2007)

Messina, podobně jako v Řecku, stanovuje v Římě tři prvky zdravotní péče, a to římské chrámy, středisko pro nemocné (za sídlo chrámu boha Eskulapia byl zvolen Tiberský ostrov, zde se nacházela nemocnice s rozšířenou zdravotnickou péčí), medikantriny, které odpovídají řecké iatreie, a valetudinarie, což byly ošetrovny pro rodinné příslušníky. V této době bylo služebnictvo a otroci léčeni pouze pro výhody. (Messina, 2005)

Vašek v Římě nalézá ještě nepříznivější podmínky pro charitu, než tomu bylo v Řecku. Mezi velké překážky lásky patřila otcovská moc. Moc dávala danému člověku absolutní právo nad nesvéprávnou osobou. Otec se v té době nemusel nikomu zodpovídat. Pokud se otci zdálo podezřelé narození dítěte, mohl ho zavrhnout. Jediný otec byl vlastníkem všeho. Děti vychované u pěstounů také nečekal příznivý osud, protože si z nich rodiny velmi často dělaly otroky, nebo mohly padnout do rukou obchodníků s lidským masem, což bylo považováno za jednu z příznivějších věcí, které se dětem mohly stát. Naopak krásné děti, a zvláště pak dívky vychovávaly pro galanterii, kde byly viděny pouze jako zboží. Některým dokonce vylupovali oči nebo křivili páteř. Tvořili z nich tak žebráky, kteří žebrali o almužnu pro své pány. (Vašek, 1941)

1.4 Židovství

Pro židy je velmi důležitý Bůh, který je jen jeden, netělesný, milující a trestající, nelze ho poznat racionální cestou. O člověka se na rozdíl od dob Řecka a Říma zajímá, miluje ho, trestá či zkouší pevnost víry. Boží láska je velmi podstatným znakem nejvyšší bytosti, kterou člověk musí předávat dál. Důkaz Boží lásky se v tomto náboženském systému objevuje nově a později z židovství přejde do křesťanství. (Matoušek a kol., 2001)

Židovské chápání pojmu spravedlnost ve starověku má velmi blízko k našemu chápání. V té době bylo obvyklé, aby byli lidé napomenuti v rámci Božích přikázání. Tato idea spravedlnosti zahrnovala i spravedlnost sociální. Jakýkoliv útlak či vykořisťování pro svůj osobní zájem je něco neospravedlnitelného. (Matoušek a kol., 2001)

O podobě sociální péče lze pozorovat zmínky ve Starém zákoně. (Matoušek a kol., 2001) Například omezení chudoby (Dt 15,11-12) nebo zákaz ublížení hostu v jejich zemi (Lv 19,33-34). Ve Starém zákoně se objevuje i zmínka ohledně starosti o půdu a otroky. Vždy šest let se člověk má starat o půdu a shromažďovat úrodu, ale sedmým rokem nesmí nikdo zasít a ani sklízet to, co vyrostlo. Bude to potravou pro každého v zemi. (Lv 25,3-7) Matoušek uvádí, že každým sedmým rokem se měly zároveň promíjet i dluhy a propouštět otroci. (Matoušek a kol., 2001) Ve Starém zákoně se lze dočíst, že každý padesátý rok pak bude v zemi vyhlášena svoboda, opět se nesmí zasít ani sklízet, pouze to, co vyrostlo, bude potravou. (Lv 25,8-12) Matoušek tvrdí, že padesátý rok se nazýval milostivým létem. V tomto roce měly být anulovány dluhy, propuštěni ti, co kvůli nim upadli do otroctví a zároveň mělo být i vlastnictví navraceno těm, kdo ho kvůli dluhům byli nuceni prodat. (Matoušek a kol., 2001)

Starý zákon pamatoval i na sirotky. Každý třetí rok měl žid odnést desátky ze své úrody z toho roku, a pokud by přišel sirotek či vdova nebo bezdomovec žijící v jeho branách, mohl by se najíst, aby mu Hospodin žehnal při každé práci. (Dt 14,28-29)

Ve starém Izraeli nesměl být také nikdo utiskován a nikdo nesměl za nikoho trpět. Za své hříchy si každý musel nést zodpovědnost sám za sebe, práva sirotků, vdov i bezdomovců byla zakázána porušovat. (Dt 24,14-17) Přímě v Exodu je psáno: „*Oko za oko, zub za zub, ruku za ruku, nohu za nohu, spáleninu za spáleninu, modřinu za modřinu, jizvu za jizvu.*“ (Ex 21, 24-25)

Za cílovou skupinu izraelské péče jsou dle Chadimy považováni vdovy, sirotci. Ti pak měli nárok na dary z plodů země.² (Chadima, 2007)

---

² leket = to, co zbylo na poli po žních, co nebylo sklizeno
šichcha = zapomenuté plodiny na poli, vinici, v sadu
pe' a = kraj pole, vinice a sadu - neměl se sklízet, ale ponechat
peret = zrnka hroznů na vinici, která zbyla, nesklizená, zapomenutá
olelot = zbylé malé trsy hroznů na vinici, která byla spadaná
ma' aser ani = desátky pro chudé každý třetí a šestý rok (Matoušek a kol., 2001)

Už v druhém Chrámu dle Matouška (dostavěném kolem 5. století př. n. l.) byly umístěny pokladničky určené na bohoslužby nebo na charitativní účely - každá byla určena k něčemu jinému. Aby chudí nebyli zahanbováni, v každém chrámu se nacházela také komora utajených, kam mohl jakýkoliv dárce položit svůj dar, který byl pak dále rozdělován mezi chudé dobrého původu. Na počátku našeho letopočtu se v každé židovské komunitě nacházely dvě chudinské pokladničky. Jedna, která byla určená pro chudé z daného kraje, každý pátek z ní dostávali peníze na jídlo a oblečení potřebné na celý týden, a druhá pokladnička sloužila pro vandrující chudé. Byla to miska, do které se dávalo jídlo, které se přerozdělovalo každý den. Toto mělo zabránit žebrání, pokud i přesto někdo obcházel od domu k domu, buď nedostal nic, nebo jen nepatrný dar. V rabínské literatuře lze nalézt sedm odvětví skutků milosrdenství (obdobu nalezneme v Egyptě či později v křesťanství).³ (Matoušek a kol., 2001)

V období středověku přebíraly starost o chudé, osamělé a nemocné židovské obce. V této době se už ovšem cílová skupina rozšířila i na studenty, učence, chudé nevěsty, ženy v šestinedělí či židy v zajetí. Přímou pomoc spolu s obcí také poskytovala rodina. Ve středověku se také objevují první spolky - například obecní útulek nebo ošetrovna pro chudé a nemocné. Velký rozmach nastal s příchodem novověku. (Matoušek a kol., 2001) „*Spolky byly zaměřeny např. na vykupování zajatců, návštěvu nemocných, výbavu chudých nevěst, podporovali vdovy, sirotky, staré, nemocné a postižené.*“ (Matoušek a kol., 2001, s. 33) Nelze také opomenout podle Matouška pohřební bratrstva zakládaná od počátku novověku, nazývající se Chevra kadiša. Kromě toho, že pečovali o umírající, se věnovali i péči o nemocné, vyhnance i oběti válek a epidemií. Jsou podobné dnešním charitativním organizacím, ovšem dnešní spolky neposkytují takovou prestiž a není tak závazné členství, jako tomu bylo dříve. (Matoušek a kol., 2001)

1.5 Křesťanství

Základem charity je dle Vaška Ježíš Kristus, který charitu povznesl na nadpřirozenou výši a zároveň s tím i lásku k bližnímu. Ta byla na počátku

---

³ Matoušek jako skutky milosrdenství uvádí „*sytit hladové a dávat žíznivým napít, oblékat nahé, navštěvovat nemocné, pohřbívat mrtvé a utěšovat umírající, vykupovat zajatce, vychovávat sirotky a poskytovat přístřeší bezdomovcům, vybavovat neprovdané chudé dívky věnem.*“ (Matoušek a kol., 2001, s. 32)

křesťanství považována za cnost. Ježíše Krista považuje za největší vzor ve vztahu k trpícímu člověku. Z toho čerpají veškerou lásku i lidé jak k Bohu, tak k ostatním lidem. (Vašek, 1941) Zde se ukazuje snaha pomoci z důvodu očištění od hříchu. Chadima se zabývá myšlením prvních křesťanů a odmítá jejich postoj ke hříchu (za hřích považovali - chamtivost, lstivost, nepohostinnost). (Chadima, 2007) Messina uvádí, že podle svatého Cypriána má almužna očišťující sílu jako druhý křest. Dále tvrdí, že církevním otcům záleželo na poučování o vlastnictví, které by mělo být využité nejdříve pro chudé a poté až pro Ježíše Krista. (Messina, 2005) Podle Vaška ovšem dávat charitu zprvopočátku křesťanství vnímali lidé jako nutnost. Charita se v této době nedávala trpícím, nýbrž se vracela Bohu a potřební ji dostávali od Boha. Hlavním úkolem charity bylo pomoci sirotkům a vdovám. Děti neměly žít v bídě a měly být správně vychovávány, aby byly v budoucnu schopni se o sebe postarat. Za cílovou skupinu v této době dle Vaška lze považovat nemocné, práce neschopné, chudé, pocestné, cizince či křesťanské vězně. (Vašek, 1941)

V kostelech existovaly pokladničky (podobně jako v židovských chrámech), do kterých se vybíraly almužny. Každý člen tam měl dát alespoň jednu za měsíc příspěvek. Pořádaly se sbírky při bohoslužbách (část pro bohoslužby a zbytek se rozdával chudým). (Matoušek a kol., 2001)

Podle Messiny při utváření církve bylo úkolem biskupů například rozdělovat almužny nebo pečovat o nemocné. (Messina, 2005) Vašek uvádí, že v církvi zbavené pronásledováním se charitativní práce mohla konat veřejně, protože se již křesťané nemuseli schovávat. Láska k bližnímu pronikala i do zákonodárství (např. Konstantin Veliký zakázal užívat práva útrpného ve věci vymáhání dluhu). Podle Vaška ve středověku zprvopočátku neexistovaly ústavy, které by se o sirotky postaraly, takové děti hledaly útočiště ve všeobecných hospitálech. Postupně docházelo ke zřizování institucí, které se zaměřovaly na pomoc dětem. Tam, kde takové instituce neexistovaly, se děti přenechávaly jednotlivcům. Někde pomáhala obec, farnost nebo státní úředníci. Podle Vaška ale můžeme nalézt dilema, a to pomoci všem, nebo nepomáhat a nechat děti osamocené. V prvním případě by podle něj dosáhla lidská lehkovážnost vrcholu, v druhém případě si za to děti nemohou. Někde to řešili tím způsobem, že pomáhali jen manželským dětem. Pečováno bylo i o zbloudilé dívky, které propadly „neřestnému životu“. Pro ně byly zřizovány domy např. v Paříži či Benátkách. (Vašek, 1941) Messina dále popisuje, že v období od 6. do 10. století přichází moc papežů, kteří se více zapojovali do pomoci chudým (Řehoř Veliký

přeorganizoval církevní jmění, aby se mohlo lépe pomoci chudým, další papežové na něj navázali). V raném středověku lze za cílovou skupinu považovat poutníky, venkovany, sirotky a vdovy. (Messina, 2005) Messina i Chadima se k období od 11. do 13. století vyjadřují tak, že v této době nastává změna a církev již není hlavním poskytovatelem charity. V oblasti charitativní péče se angažovali více laikové, podporovali vznik a fungování sirotčinců nemocnic a dalších. (Messina, 2005, Chadima 2007) Přestože charitativní činnost přechází více do rukou laiků, pozorujeme zde stále patrný křesťanský rámec tehdejší společnosti.

V období 15. - 16. století Vašek uvádí, že pomoc potřebným v této době tak, jak ji líčili protestanti, nemusela být. Luther tvrdil, že si lidé začali pomáhat z důvodu lásky k sobě, nikoliv k bližnímu. Vašek k tomu dodává, že je to sice možné, ovšem nevylučuje tím ani potřebu pomoci z lásky k bližnímu. (Vašek, 1941)

Messina tvrdí, že ve středověku byl chudý synonymem posvátného, kdežto v období reformace tomu tak již není. Zároveň dle nich dochází k sekularizaci a charita byla brána za úkol a povinnost státu. Dále v této době zanikly některé řády nebo byly dokonce zrušeny papežem, což mělo za následek ponechání nemocných vlastnímu osudu. Změna dle Messiny nastala vydáním textu „O podpoře chudých“. Týkal se návrhu o centralizaci charity do jedné nemocnice, spočítání chudých a poskytnutí práce žebrákům. Ti, kteří se nepolepšili, byli uvězněni. (Messina, 2005) Dle Vaška byly pohnutky ke konání charity odtrženy od víry. (Vašek, 1941) Každý člen společnosti dle Chadimy měl nějakým způsobem přispět k rozvoji. Vzhledem k tomu, že chudí neměli čím přispět, byli vnímáni jako povaleči. V 17. století byly ve velkých městech zřízeny charitativní nemocnice. Předpokládalo se, že izolováním chudých se vyřeší otázka žebrání. (Chadima, 2007) Byly zřizovány hospice a vydávány směrnice, ve kterých bylo žebrání zakázáno. Také měly křesťany odrazovat od poskytování almužny. (Messina, 2005) Odrazování křesťanů od dávání almužny chudým je ovšem v přímém rozporu s Biblií, konkrétněji s Desaterem. V něm jsou křesťané vyzýváni k lásce k bližnímu. Nejen v Desateru je ovšem možné pozorovat výzvu k pomoci potřebným, např. v Podobenství o milosrdném Samařanu.⁴ Revoluce, dle Vaška, slibovala vyřešení problému žebroty. Chudí měli nárok žádat od státu podporu. Ten musel žádosti vyhovět. Ovšem byly zrušeny

---

⁴ Další zmínky nalezneme například v Biblii Lv 19, 9-10, kde jsou lidé vyzýváni k ponechání spadaných zrn pro chudé, Dt 14, 28-29 - všechny desátky budou ponechány pro sirotky, vdovy a bezdomovce každým třetím rokem, anebo Mt 6, 2-4 hovoří o skryté pomoci, pokud nějakou činíme.

dobrovolné spolky pomáhající chudým, protože by se prý minulo účinkem, pokud by pomáhal stát i dobrovolné spolky. (Vašek, 1941)

Od 19. století se více rozvíjela péče veřejná a charitativní činnost začala dostávat politický rozměr, o čemž hovoří Chadima a Messina. (Chadima, 2007, Messina, 2005) Matoušek propojuje sociální práci s politickým systémem. (Matoušek a kol., 2001) Vašek píše o tom, že peníze na charitu se začaly vybírat i z daní. Stát vytvářel i preventivní opatření pro pomoc potřebným. Začalo se hledět i na osoby, které by se v nepříznivé situaci mohly ocitnout. S touto změnou chtěl stát ale také více rozhodovat. Postupem času se poměr pomoci církve vůči státu zmenšoval. Stát už nekonal svou pomoc z lásky k bližnímu, ale z práva na existenci zaručovaném v ústavě. Podpora je směřována tak, aby si osoba dokázala příště pomoci sama, nikoliv aby volala po pomoci od ostatních. (Vašek, 1941)

V dnešní době jsou dle Vaška cílovou skupinou lidé žijící na okraji společnosti – např. vězni, alkoholici, imigranti, členové některých etnických skupin, prostitutky a další. Vznikají také dobrovolné spolky, zaměřující se na určitou cílovou skupinu klientů. Důraz se klade i na vyškolení sociálních pracovníků, protože se péče v dnešní době velmi rozrostla a je potřeba mít nejen dobrou vůli, ale již zmíněnou odbornost. (Vašek, 1941)

1.6 Islám

Chadima uvádí, že islám vznikl jako náboženství, které začal hlásat Muhammad, pod vlivem poznání židovství a křesťanství. Islám má pět základních pilířů víry, jejichž poznání je nezbytné pro pochopení muslimské společnosti i charitativní péče. (Chadima, 2007)

Zakát (almužna)⁵ je dle Beránka s Āupkem jednou z podob sadaqy. Sadaqa je dobrovolná almužna, která se dává nejčastěji žebřákům. Tím, že je zakát součástí náboženské povinnosti, se v některých zemích stal daní. Právní klasifikace zakátu má mnoho výkladů a právních názorů. Takovou povinnost má svobodný, dospělý a mentálně zdravý muslim, který podle státu vlastní minimum. Existuje několik názorů na to, zda se tato povinnost vztahuje i na nezletilé, blázny, dlužníky či otroky. Zakát je individuální povinností a bývá opomíjený. (Beránek, Āupek, 2008) Je určen chudým, těm, co je vybírají, otrokům, ale také těm, jejichž srdce se sjednotila. (Korán 9:60)

---

⁵ Jeden z pěti pilířů islámu, další jsou pout' do Mekky, vyznání víry, modlitba a půst.

Další podobou sadaqy je waqf, jak uvádí Beránek a Ťupek, což jsou specifické dobročinné nadace. V islámském právu je definován jako akt, kterým muslim věnuje alespoň část jmění na dobročinné účely. Může ale také označovat darovaný majetek. Wakfy v Koránu nenalezneme, protože vychází z hadíthů⁶. Jsou jednou z možností, jakým způsobem lze konat dobro i po smrti. Nejčastějším typem jsou waqfy charitativní. Lze je ustanovit činem nebo slovem, ale nesmí se za ně prohlásit cokoli, co podléhá zkáze, jako např. potraviny. Naopak za ně můžeme prohlásit knihy, nemovitosti nebo zvířata. (Beránek, Ťupek, 2008)

Základem vzájemné solidarity je v islámské společnosti i rodina podle Chadimy. Normou je úcta ke stáří, láska, sebeovládání a péče o děti. Muslim by se měl věnovat nejen péči o tělo samotné, ale i zlepšovat své osobní vlastnosti. (Chadima, 2007)

Matoušek uvádí, že důležitou roli sehrály v minulosti i mešity, které byly zároveň dobročinným zařízením i místem k uctívání Boha. Často se k nim přidružovaly nemocnice, chudinské kuchyně či karavanní fondy. (Matoušek a kol., 2001)

V Koránu můžeme najít prvky starozidovského desatera dle Chadimy.⁷ (Chadima, 2007)

---

⁶ Výroky proroka Muhammada.

⁷ V Koránu se uvádí za hlavní zásady: „*Nepřidružovat nikoho k Bohu, ctít rodiče, být laskavý k rodině a příbuzným, nezabíjet děti (dcery) z obavy před zchudnutím, nedopouštět se cizoložství, nezabíjet neoprávněně, dávat správné míry a váhy, nedotýkat se jmění sirotků, dodržovat smlouvy, nenásledovat něco, o čem nemáš vědění, nechodit pyšně a domýšlivě po zemi.*“ (Korán, 2012, s. 103)

2 Etika

Nyní bych se zaměřila na etiku ve spojitosti se sociální prací – Etický kodex sociálních pracovníků, ve kterém jsou obsaženy etické zásady, jimiž se musí současní sociální pracovníci řídit. Než to ovšem bude možné, je zprvu důležité si vymezit, co vůbec pojem etika znamená, jaký je předmět jejího zkoumání, ale také to, že etika je obsažena i v náboženství. Více se zaměřím na křesťanskou tradici, protože lze říci, že současná sociální práce na našem území má své kořeny především v křesťanské charitě.

2.1 Význam, související pojmy a způsoby chápání

Slovo etika dle Jankovského pochází z řeckého slova „ethos“, což lze do českého jazyka přeložit jako zvyk, mrav nebo obyčej. Jedná se tedy o vědu zabývající správným jednáním jedinců ve společnosti. O etice jako vědě ale zprvopočátku hovořit nemůžeme. Lze o ní hovořit až tehdy, pokud má svůj předmět zkoumání, a tím se stala morálka. (Jankovský, 2003)

Morálka pochází z latinského slova „mos“, lze ji podobně jako etiku přeložit do českého jazyka jako mrav, zvyk, obyčej nebo také způsob. Morálka je souborem mravních norem, které jsou uznávané. Morálka hodnotí chování člověka z hlediska dobra a zla v souvislosti s porovnáním lidského svědomí. Pokud někdo jedná ve shodě se svým svědomím dle Jankovského, hovoříme o tzv. mravním jednání. Mravnost není pouze záležitostí rozumu, nýbrž má svou podstatnou vazbu i na emocionální stránku. Nedá se naučit, spíše souvisí s kultivací člověka v oblasti citové sféry. (Jankovský, 2003)

Podle Jankovského lze etiku chápat na úrovni několika významových dimenzí. Zprvu se etika vyvíjela ve spojitosti s filozofií. Bylo by možné tedy říci, že se jedná o filozofickou disciplínu. Na druhé straně může hovořit o etice v náboženské rovině. Její podstata spočívá především v souvislosti s vděčností člověka bohům. (Jankovský, 2003) Na etiku lze ovšem pohlížet i z jiných nejrůznějších hledisek. Rozlišujeme etiku autonomní (každý sám si vymezí své etické zásady), heteronomní (etické zásady jsou stanovené z vnějšku), ale také individuální či sociální. Velmi důležitá je ovšem profesní etika. Ta popisuje konkrétní ustanovení pro jednotlivé profesní činnosti, které jsou nazývány etickým kodexem. (Jankovský, 2003)

2.2 Teologická etika

Již jsem zde zmínila, že etiku lze chápat na několika různých úrovních a jednou z nich je právě náboženství. Vzhledem k tomu, že křesťanská charita byla jakýmsi předchůdcem současné podoby sociální práce (Matoušek a kol., 2001) je, myslím si, důležité zmínit etiku v křesťanství. V rámci toho je nutné zmínit pojem teologická etika. Obecně lze teologii chápat jako vědu zabývající se náboženskou vírou. Může se zabývat různými druhy náboženství, v této práci se zaměřím na teologickou etiku v křesťanství (již výše jsem popisovala vznik sociální práce, který pochází z náboženství, současnou podobu pak ovlivnilo nejvýrazněji křesťanství).

Teologická etika je „*vědeckou reflexí morálně-mravních posouzení a jednání člověka v horizontu křesťanské víry*“ (Milfait, 2012, s. 57) Lze ji také dále dělit na základě předmětu, a to na obecnou, zabývající se základy, např. hlavními tématy jako jsou svědomí, dobro apod. a speciální. Speciální teologická etika již řeší konkrétní fenomény, problémy (lidskou praxi). Zároveň lze rozdělit i speciální etiku, a to na sociální zabývající se podmínkami a problémy lidského života v rámci institucí či sociálních útvarů a na individuální, která se dotýká subjektu jako takového. V tom případě může řešit například celistvé pojetí člověka, jeho lásku k sobě i k druhým, v partnerských vztazích či na úrovni biomedicíny – problematiku potratů, eutanázie apod. (Milfait, 2012)

Ústředním bodem křesťanské víry a zároveň vzorem správného jednání a konání je Ježíš Kristus. Ježíš předkládá model lidského bytí a je zároveň i orientací pro křesťany. (Milfait 2012)

Na základě takového vzoru odvozují své chování křesťané. Příkladem takového chování a z ní odvozeného projevu může být Podobenství o milosrdném Samařanu,⁸ z něhož potom křesťané odvozovali pomoc bližnímu. Výše jsem uvedla, že Jankovský (2003) uvádí různé roviny etiky, jednou z nich je rovina náboženská (podstata spočívá z vděčnosti člověka Bohům). Uvádí příklad na křesťanské tradici:

„Například v křesťanské tradici (křesťanská etika) by měl člověk odpovídat na dar své existence, existence světa, své rodiny, životního štěstí atp. láskou ve smyslu

---

⁸ V něm se ptá jeden zákoník Ježíše na to, kdo je jeho bližním. On mu odpovídá, že jeden muž, který šel do Jericha, padl do rukou lupičům, ti ho zbili a nechali ležet u cesty polomrtvého. Okolo něj procházel kněz, který se mu vyhnul, podobně tomu bylo i s levitou, ale Samařan mu pomohl, ošetřil ho a postaral se o něj. Zákoník se Ježíš dále ptá, kdo z těchto lidí byl bližní muži, který padl do rukou lupičů. Zákoník odpovídá, že Samařan, což je správně. Zároveň ho vyzývá k podobnému jednání. (Lk 10, 29-37)

respektování dobra bližního (milovat nejen své bližní, ale i nepřátele, viz výše), aniž by z toho očekával nějaký prospěch (viz 1. Kor, 13. k.). Takové jednání pak odpovídá smyslu řeckého pojmu „charis“, resp. latinského caritas (křesťanské pojetí nezištné lásky).“ (Jankovský, 2003, s. 22)

Z textu je patrné, že etické zásady křesťanství stojí ve dvou příkázáních, a to miluj svého Boha a miluj bližního svého, jako sám sebe.⁹ Tato dvě příkázání pod sebe shrnují všechna ostatní. Autor také hovoří o milování nepřátel, což je jeden z velmi významných důvodů odlišující křesťanskou charitu od ostatních. O lásce k nepřátelům se hovoří i v Bibli: *„Já však vám pravím: Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují, abyste byli syny nebeského Otce, protože on dává svému slunci svítit na zlé i dobré a déšť posílá na spravedlivé i nespravedlivé.“* (Mt 5, 44) Tímto jsou křesťané vyzdvihováni výše, než ostatní národy, kvůli jejich lásce, kterou jsou ochotni dávat za hranice svých přátelství. Dle Peschkeho je láska poutem mezi náboženským životem a lidskou aktivitou. Takové poznání je velkým přínosem pro morálku. Z něho dnešní křesťané odvozují své činy. Obsah lásky spočívá především v čestném a spravedlivém chování. (Peschke, 2004)

2.3 Etika sociální práce

V sociální práci jsou lidé nuceni dělat rozhodnutí, pro která je velmi důležité i etické mínění. V některých případech to jsou velmi obtížné volby, protože mají důsledky pro životy jednotlivých lidí. Z toho důvodu je podstatné, aby sociální práce vyžadovala dodržování etického chování. (Ethics in social work, 2006)

Součástí každé profese dle Nečasové je etický kodex, protože moc a privilegia mohou být zneužita. Dle ní je etický kodex formální a neformální. Díky formálnímu si dané povolání zajišťuje důvěru společnosti. Je možné ho popsat jako vztah klienta a sociálního pracovníka, kolegů a širší společnosti. Etické kodexy vydávají profesní asociace. (Nečasová, 2001)

Profesní etika *„je morální nasměrování, které provází vztah sociálního pracovníka s ostatními subjekty“*. (Nečasová, 2001, s. 65)

V rámci sociální práce je velmi podstatnou součástí této profese Etický kodex sociálních pracovníků (dále jen Etický kodex), který byl ustanoven plénem v roce

---

⁹ *„Přistoupil k němu jeden ze zákoníků, který slyšel jejich rozhovor a shledal, že jim dobře odpověděl. Zeptal se ho: „Které příkázání je první ze všech?“ Ježíš odpověděl: „První je toto: Slyš Izraeli, Hospodin, Bůh náš, jest jediný pán, miluj Hospodina, Boha svého, z celého svého srdce, z celé své duše, z celé své mysli a z celé své síly! Druhé je toto: Miluj svého bližního jako sám sebe! Většího příkázání nad tato dvě není.““ (Mk 12, 28-31)*

2006. Každý sociální pracovník má povinnost řídit se jím a dodržovat etické zásady v něm ustanoveny. Dle Goldmanna a Ciché je ovšem velmi těžké vymezit etiku sociální práce etickým kodexem, protože vztah sociálního pracovníka a klienta je velmi složitý a v sociálním pracovníkovi se zároveň snoubí několik rolí, které se při jeho práci vzájemně prolínají. Na sociálního pracovníka to pak klade velmi vysoké nároky a etický kodex je pouze jakýmsi zjednodušením této složité problematiky. Již od 30. let minulého století se objevovaly pokusy o jakési vytýčení pravidel, kterými by se mohli sociální pracovníci řídit, a to se podařilo v roce 1976. K definitivnímu znění došlo v roce 1992, kdy se ve Washingtonu konala světová konference o sociální práci. V těchto pravidlech se hovoří o cílech sociální práce (motivace klientů a schopnost se sami o sebe postarat), rovnosti klientů jak v oblasti etnické, tak politické a jiné, respektování práv od sociálních pracovníků, jejich ochraně násilí a osobní odpovědnosti. (Goldmann, Cichá, 2004)

Etický kodex sociálních pracovníků se v obecné rovině zabývá etickými zásadami, pravidly etického chování sociálního pracovníka ve vztahu ke klientovi, zaměstnavateli, kolegům, svému povolání a společnosti. Dále pak rozpracovává etické problémové okruhy, které by měly být rozpracovány v jednotlivých organizacích na základě jeho zaměření. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky)

2.4 Etický kodex sociálních pracovníků a jeho reflexe

Výše jsem uvedla, že Etický kodex byl u nás schválen plénem Společnosti sociálních pracovníků 19. 5. 2006. Účinnosti pak nabyl dne 20. 5. 2006. Rozděluje se na etické zásady, pravidla etického chování sociálního pracovníka a na etické problémové okruhy a postupy při jejich řešení. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky)

2.4.1 Etické zásady

V Etickém kodexu se hovoří, že sociální pracovníci by měli dbát na dodržování lidských práv, jak jsou vyjádřeny např. v Chartě lidských práv Spojených národů nebo v Listině základních práv a svobod. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, Etické zásady)

Tam se uvádí, že lidé jsou si rovni v právech i povinnostech „*bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení,*

národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení“. (Základní listina práv a svobod, článek 3)

Tomu tak ovšem nebylo vždy. Židovství, křesťanství i islám stojí na Božích příkazech, které mohou odporovat lidským právům. Například dodnes není v islámu rovna žena muži. Uvádí se to již v Koránu. Muži dle Koránu zaujímají postavení nad ženami. Neposlušné ženy jsou tam dokonce dovoleny bít. (4:34) Dodnes si jsou sice ženy s muži rovni před Bohem, ale nikoliv před právem. V křesťanství je také žena podřízena muži. Přímo v Bibli se hovoří o tom, že žena by měla přijímat veškerá poučení mlčky a měla by se nechat vést. Žena by zároveň neměla mít moc nad mužem. (1 Tm 2, 11-12)

Sociální pracovník by měl pomoci bez ohledu na sexuální orientaci klienta. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, Etické zásady) Oproti tomu v Bibli se píše o přísném zákazu styku muže s jiným mužem, jako se ženou, protože to je ohavnost. (Lv 18-22) V případě takového styku se uvádí, že musejí oba muži zemřít (Lv 20, 13), což také odporuje lidským právům, protože přímo v Základní listině práv a svobod se píše, že „každý má právo na život“. (Základní listina práv a svobod, článek 6) O tom, že mít sexuální styk je haněbnost, se hovoří i na jiných místech Bible, kdy zákon není určen pro zvrhlíky, které lze chápat jako lidi praktikující homosexualitu. (1 K 1, 9-11)

V historii se objevovala i náboženská a rasová diskriminace. Například pronásledování křesťanů v Římě dle Messiny. Křesťané byli obviňováni z nepřátelství k lidem. Messina (2005) uvádí, že za Decia bylo křesťanství zakázáno. (Messina, 2005) Všichni museli obětovat a uznávat státní bohy. Nenáviděli je nejen císaři, ale i nižší vrstvy obyvatel, kteří jim dávali za vinu např. přírodní katastrofy nebo vojenské porážky. (Císař Konstantin Veliký)

Taková náboženská nesnášenlivost je opět v rozporu s Etickým kodexem a Základní listinou práv a svobod, která zaručuje svobodu náboženského vyznání. Až vydáním Ediktu milánského od Konstantina Velikého bylo křesťanství jakožto náboženství zrovnoprávněno s ostatními. (Císař Konstantin Veliký) Mimo diskriminace náboženské se v historii objevovala i diskriminace rasová, za snad nejnámější rasovou diskriminací lze považovat nenávisť vůči židům. Ta se objevovala již v Antice a to hlavně z důvodu nepochopení vzájemných odlišností. (Protižidovské postoje v době Antiky) Podobně tomu bylo i ve středověku s tím rozdílem, že se za oficiální náboženství považovalo křesťanství. Na základě

náboženských rozdílů mezi křesťanstvím a židovstvím došlo k tomu, že se nejen omezovala náboženská svoboda židů, ale i oblast jejich praktického života. Byli považováni za podřadné, a tudíž nemohli např. zastávat funkce ve veřejných úřadech či armádách. (Středověké kořeny protižidovských předsudků) Tato nenávist vyvrcholila před a během druhé světové války. Židům byla zakázána rituální porážka zvířat, hromadně byly páleny židovské knihy, zároveň byli židé vyloučeni z kulturního života společnosti v Německu v roce 1933. (Chronologie dějin holocaustu) Dokonce 30. 1. 1939 „*Hitler před říšským sněmem prorokuje zničení židovské rasy v Evropě v případě války*“. (Chronologie dějin holocaustu) Židé byli segregováni. Byli nuceni nosit na pravé paži Davidovu hvězdu, později byli posíláni do koncentračních táborů apod.

Sociální pracovník by měl taktéž pomáhat jak jednotlivcům, skupinám, tak i komunitám nebo sdružením občanů. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, Etické zásady) Mousseaux tvrdí, že v historii se ovšem charita úzce vymezovala, komu se bude pomáhat a komu ne. V rámci židovství, kdy se v jejich Desateru píše o pomoci bližním, bylo na počátku velkou otázkou, kdo je bližní. Zprvu tím byli chápáni pouze židé, ostatním nebyl důvod pomáhat, protože za bližního nebyli považováni. Nebyla totiž možnost pomoci absolutně všem. (Mousseaux, 2009)

Zároveň by měl sociální pracovník pomáhat svým klientům v jejich rozvoji. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, Etické zásady) Dříve tomu tak ale také nebylo dle Vaška. Sociální práce odpovídala pouze na bezprostřední potřeby člověka jako je jídlo, pití či ošacení. Až v 19. století se sociální práce více zaměřuje i na jiné oblasti pomoci klientům. (Vašek, 1941)

Sociální pracovník zároveň poskytuje službu na co nejvyšší odborné úrovni. Se vzděláváním sociálních pracovníků se ovšem začalo až ke konci 19. století. Nejprve vznikaly krátkodobé kurzy (Matoušek a kol., 2001), později se sociální práce začala vyučovat i na vysokých školách, ze kterých vycházeli studenti s magisterským diplomem.

2.4.2 Pravidla etického chování sociálního pracovníka

V další části etického kodexu se popisují pravidla etického chování sociálního pracovníka ve vztahu k jednotlivým subjektům, jako je např. klient, zaměstnavatel, kolegové, z hlediska odbornosti a společnosti.

Ve vztahu ke klientovi by sociální pracovník měl podporovat klienty k odpovědnosti ve využívání všech služeb, při hledání možností, v případě, že mu nemůže pomoci, mu doporučit jinou službu a měl by chránit jejich důstojnost a lidská práva. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, Pravidla etického chování sociálního pracovníka) Výše jsem uvedla, že dříve nelze hovořit o lidských právech, jak je známe dnes, a že např. rovnost mezi lidmi v podstatě neexistovala. Sociální pracovník má taktéž povinnost chránit soukromí a důvěrnost sdělení svého klienta. Takovou povinnost dle Bubelové mají dodnes i kněží. Stát tuto povinnost uznává u osob, které jsou pověřené vykonávat činnost duchovní. Řeší se ovšem otázka, zda dodržet povinnost zpovědního tajemství v případě, že taková duchovní osoba ví o nějakém trestném činu, který se chystá kající vykonat. Zpovědní tajemství by nemělo být za žádných okolností porušeno, i přesto, že má duchovní oznamovací povinnost uloženou od státu. (Bubelová, Zpovědní tajemství versus oznamovací povinnost) Takovou oznamovací povinnost mají i sociální pracovníci, těm ovšem nehrozí duchovní trest, jako je tomu v případě kněze za porušení mlčenlivosti. Sociální pracovník má takovou povinnost dle Janebové v případě omezení práv dalších osob nebo jejich ohrožení, což vyplývá z Etického kodexu. (Janebová, Dilemata mezi právem a etikou aneb právo nezabývá odpovědností)

Ve vztahu k zaměstnavateli má sociální pracovník povinnost plnit závazky, které k němu má. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, Pravidla etického chování sociálního pracovníka) Podobně mají duchovní v křesťanství povinnost poslušnosti a úcty k církevní vrchnosti dle Kodexu kanonického práva (Kodex kanonického práva, 1983, Kán. 273). Židé jsou oproti tomu povinni zodpovídat se pouze Bohu. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, Pravidla etického chování sociálního pracovníka)

Ve vztahu ke kolegům sociální pracovník respektuje své kolegy, zapojuje se do hovorů týkajících se etiky a uznává rozdíly v názorech či praktické činnosti kolegů či jiných pracovníků. Své poznámky by pak měl dávat najevo vhodným způsobem. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, Pravidla etického chování sociálního pracovníka)

Dále se Etický kodex vyjadřuje k povolání a odbornosti sociálních pracovníků, výše jsem uvedla, že vzdělání v rámci sociální práce nebylo dříve úplnou samozřejmostí a že o rozvoji lze hovořit až od konce 19. století. V současné

době by podle Etického kodexu měl sociální práci vykonávat kvalifikovaný odborník, mělo by se dbát na uplatňování nových přístupů, každý by měl využívat znalosti a dovednosti svých kolegů a měl by spolupracovat i se školami sociální práce, aby mohlo docházet k rozvoji budoucích sociálních pracovníků. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, Pravidla etického chování sociálního pracovníka)

Ve vztahu ke společnosti má sociální pracovník povinnost upozorňovat okolí na případné porušení zákonů. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, Pravidla etického chování sociálního pracovníka) Židé a křesťané mají oproti tomu povinnost dosvědčovat víru. Lze to najít i v Bibli:

„Slyš, Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin jediný. Budeš milovat Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou. A tato slova, která ti dnes přikazují, budeš mít v srdci. Budeš je vštěpovat svým synům a budeš o nich rozmlouvat, když budeš sedět doma nebo půjdeš cestou, když budeš uléhat nebo vstávat.“ (Dt 6, 4-7)

Zároveň se má sociální pracovník snažit o zlepšení sociálních podmínek, upozorňovat na vhodnější přerozdělení společenských zdrojů a celkově se snažit o zlepšení podmínek lidstva, zároveň je sám za sebe a své jednání a činy odpovědný vůči všem osobám, skupinám apod. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, Pravidla etického chování sociálního pracovníka)

2.4.3 Etické problémové okruhy

Etický kodex rozpracovává i etické problémové okruhy a v nich přímo vybízí k jejich dalšímu rozpracování dle jednotlivých specifikací v různých oblastech sociální práce. Ukládá povinnost sociálnímu pracovníkovi, že při každé jeho činnosti by měl zohledňovat i etickou stránku věci. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, Etické problémové okruhy)

Za základní etické problémové okruhy považuje např. kdy zasahovat do života klienta, jakým případům dát přednost, kdy ukončit poskytovanou pomoc. Dále stanovuje i různé druhy konfliktů, které mohou nastat mezi sociálním pracovníkem a klientem, klientem či jiným občanem apod. Stanovuje také etický problém, který může nastat v případě pomoci a zároveň kontroly, která probíhá od sociálního pracovníka směrem ke klientovi. (Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, Etické problémové okruhy)

Již jsem uvedla, že sociální pracovníci se v rámci výkonu svého povolání setkávají se situacemi, kdy a jakým způsobem lze zasahovat do života klienta či jeho rodiny, okolí apod. V oblasti lidského života se židé a křesťané zabývají i konáním člověka. Obor, který tuto problematiku řeší, se dle Haškovcové nazývá bioetika. (Haškovcová, 2002) Mezi její témata se řadí např. antikoncepce, umělé oplodnění, eutanázie, sebevražda apod. Na internetu lze dohledat fóra týkající se bioetických otázek.¹⁰ Sebevraždu dle Peschkeho křesťanská teologie vždy zavrhovala. Jedním z důvodů, který platí i pro potrat a eutanázii je ten, že člověk nemá na své tělo vlastnické právo. Dle něj má pouze právo na jakési odpovědné správcovství. Vlastníkem těla je pouze Bůh. Zároveň je prohřeškem proti společnosti, protože člověk má vůči ní nějaké povinnosti. Lidský život, jak autor uvádí, je investicí společnosti, protože vyžaduje určité služby a oběti, jak ze strany rodiny, tak společnosti. Zároveň je porušením milovat sám sebe a sebevraždou se člověk připravuje o možnost svého dalšího růstu. V případě potratů je velmi diskutovaným tématem, kdy začíná lidský život. Písmo zdůrazňuje posvátnost lidského života. Ale přímo v Písmu se dle Peschkeho žádná zmínka o potratu neobjevuje. Na druhou stranu po staletí církve potrat velmi výrazně odsuzovala. Důvody pro odmítání potratu mohou být podobné s těmi, ze kterých se odmítá i vražda. (Peschke, 2004) Potrat lze v jistém slova smyslu také považovat za vraždu, což je dle židovsko-křesťanského Desatera nepřípustné. Na internetových stránkách věnujících se mj. bioetice se jedna žena dotazuje:

„Je možné, aby mi Bůh odpustil, jestliže jsem podstoupila umělé přerušení těhotenství, protože jsem neměla sílu přivést na svět další dítě, které bude vyrůstat bez otce. Věřím v Ježíšovu oběť na kříži, přesto často pociťuji obrovskou bolest a tíhu svědomí. Existuje pro mě ještě šance najít smíření a odpuštění? Prosím Vás o radu. Děkuji“ (Je možné, aby mi Bůh odpustil potrat?)

Odpovědí jí je, že u Boha svou šanci nikdy neztratila, že je život dar, který byl dán člověku a všemu živému a takový život má nezaplacitelnou cenu. I přesto, že podstoupila potrat, Bůh vidí, že má citlivé srdce a bude schopen jí odpustit. (Je možné, aby mi Bůh odpustil potrat?)

---

¹⁰ Např. <http://www.vira.cz/Otazky/hodnota-zivota-bioetika.htm>

Praktická část

V praktické části se zaměřím na popis spolku ABATAB, dále na jejich standardy a etiku. Popíšu techniku směru dat a stručně představím respondenty, se kterými jsem dělala rozhovor. Následně představím cíl výzkumu. Dále analyzuji získaná data a pokusím se je porovnat s již existujícími výzkumy.

3 Výzkumné šetření

V této části práce se budu věnovat ABATABU, spolku pro péči o rodinu, což je organizace, ve které jsem prováděla svůj výzkum. Popíši vznik tohoto spolku, jeho hlavní směry činnosti a cílovou skupinu. Dále se zaměřím na jejich etiku, kterou mají popsanou ve svých standardech, a stručně představím dotazované, cíl výzkumu. Krátce se budu věnovat výzkumné strategii a technice, kterou jsem použila při výzkumném šetření.

3.1 ABATAB, spolek pro péči o rodinu

Svůj výzkum jsem se rozhodla provádět v ABATABU. Tento spolek, který vznikl 1. 1. 2016. Zaměřením své činnosti navázal na Fond ohrožených dětí (dále jen FOD), protože na pobočce v Pardubicích byla terénní forma poskytované služby rušena (v té době se FOD potýkal s finančními problémy). Většina tehdejších zaměstnanců chtěla pokračovat v jejich činnosti, a proto se rozhodli založit právě tento spolek. V současné době pracuje ve spolku celkem šest sociálních pracovníků, se kterými budu dělat rozhovor v rámci výzkumného šetření. K původnímu týmu sociálních pracovníků, které stály u zrodu myšlenky ABATABU se nově připojil předseda, který je činný jako advokát (pro klienty spolku poskytuje bezplatné konzultace). (Rozhovor s pí Blažkovou) Ve svém letáčku uvádí, že posláním spolku je pomoc sociálně, ale i jinak znevýhodněným rodinám a dětem. Cílovou skupinou jsou tedy rodiny s dětmi. Služba je poskytována v Pardubickém kraji v přirozeném prostředí jejich klientů, ale také ambulantně v kanceláři v Pardubicích se sídlem Čs. legií 500. (Leták ABATAB) „*Cílem služby je zachovat nebo obnovit funkce rodiny, s rodiči vytvářet bezpečné rodinné prostředí, které umožňuje setrvání dětí v rodině nebo jejich návrat do rodiny původní.*“ (Leták ABATAB) Jejich činnost spočívá v poradenství, dlouhodobé podpoře rodin a dětí (např. nácvik rodičovského chování,

udržování domácnosti apod.) a pomoc při upevnění vztahů a kontaktů s rodinou. (Leták ABATAB) Kromě toho spolek spolupracuje i s jinými institucemi jako je např. škola, policie či Odbor sociálně právní ochrany dětí. Spolek také poskytuje humanitární pomoc, kterou získává od dárců. Může se jednat např. o hračky, oblečení, nábytek apod. (Rozhovor s pí Blažkovou) Kancelář mají vybavenou nejen standartním nábytkem, ale také dětským koutkem, který jim umožňuje lepší navázání kontaktu nejen s dítětem, ale zároveň s celou rodinou.

3.1.1 Etika ABATABU

Již v jejich letáku poukazují na to, že jejich služba je poskytována „*v souladu se zásadami bezplatnosti, zachování lidské důstojnosti, aktivního působení a pozitivní motivace v náležitě kvalitě a s přihlédnutím k individuálním potřebám*“. (Leták ABATAB)

Své etické zásady dále rozpracovávají ve svých standardech, k čemuž vybízí i Etický kodex sociálních pracovníků. Za hlavní zásady poskytované činnosti, o čemž se hovoří ve standardu č. 1, považují hlavně individuální přístup ke klientovi, přihlédnutí k právům dětí, respektování volby klienta, spolupráce s jinými organizacemi a odborníky a konečně dodržování práv klientů, kde přímo odkazují na Etický kodex pracovníků FOD.¹¹ (ABATAB, Standard č. 1) V něm se hovoří o tom, že každý z pracovníků má chránit lidská práva klienta, respektovat jedinečnost každého klienta a jeho právo na seberealizaci. Zároveň mají hledat možnosti, jak zapojit klienta do řešení problému. Pomáhají bez jakékoliv diskriminace. Všichni jsou vázáni mlčenlivostí, pomoc poskytují v takové míře, na kterou mají klienti nárok. S klientem mohou jednat i anonymně, pokud si to přeje. Žádný z pracovníků nesmí se svým klientem navázat jakýkoliv intimnější vztah. Každý z pracovníků má dále nárok na své vlastní názory a postoje, v případě, že to není v rozporu s posláním organizace, na druhou stranu mají respektovat i své kolegy. (Etický kodex pracovníků FOD)

„Pracovníci se řídí ve vztahu ke klientům principy vyplývajícími z etického kodexu soc. pracovníků, zejména pak respektují osobnost klienta - jeho možnosti, schopnosti, dovednosti, názory, postoje, soukromí a svobodnou volbu. Při dodržování těchto etických principů mu pak pomáhají v orientaci a uplatňování

---

¹¹ Vzhledem k tomu, že ABATAB převzal po FODU memorandum, byl zprvopočátku užít Etický kodex sociálního pracovníka FOD. V současné době se standardy ABATABU předělávají. Prozatím ale nejsou hotové, z toho důvodu užívám dosavadních standardů.

svobodné vůle.“ (ABATAB, Standard č. 1)

Ve svých standardech tedy přímo odkazují na Etický kodex sociálních pracovníků a zároveň ho mají i dále zařazený ve svých standardech (Etický kodex sociálních pracovníků popsán výše). Zároveň je zde popsán hlavní etický princip spolku, a to respekt ze strany sociálního pracovníka směrem ke klientovi. Ve standardech dále rozpracovávají vnitřní pravidla pro ochranu klientů. Jedná se v nich především o to, jak mluvit s lidmi, jak hovořit o nich a jakým způsobem se k nim chovat. V něm se opět odkazují na jejich nejdůležitější zásadu – respekt. To lze dokázat i tím, že budeme klienta oslovovat jménem, vždy ho vnímat – snažit se ho při jednání s třetí osobou aktivizovat ke komunikaci, pozitivně motivovat klienta, pomoc při jeho zařazení do společnosti, vést k udržení partnerského postoje při komunikaci s klientem a řešení jeho problémů. (ABATAB, Standard č. 1)

Sociální pracovníci spolku ABATABU se při vykonávání svého povolání řídí mj.: *„Ústavou, Listinou základních práv a svobod, Úmluvou o právech dítěte, Zákonem o sociálních službách, Zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, Občanským zákoníkem aj.*“ (ABATAB, Standard č. 2)

Ve standardech dále popisují jednotlivá práva klientů - právo na názor, spolurozhodování, důstojné jednání, ochranu před zneužitím, dostupnost a výběr služeb, kontakt s rodinou a přáteli, právo na víru, což opět souvisí jednak s respektem klientů, tak s tím, že by žádný klient neměl být z jakýchkoliv důvodů diskriminován. Sociální pracovníci by se zároveň měli snažit o předcházení porušování práv svých klientů, standardy jim stanovují i jakým způsobem pak postupovat při jejich řešení. (ABATAB, Standard č. 1)

S každým klientem je při začátku spolupráce podepisována smlouva, při níž jsou klientovi předána i pravidla pro poskytování služby (v nich se hovoří o právech a povinnostech klienta a poskytovatele služby), která klient podepisuje zároveň se smlouvou. V nich se mj. uvádí, že pracovníci ABATABU při poskytování služby dodržují zásady Etického kodexu sociálních pracovníků. V rámci klientových práv je opět zdůrazňováno, že má klient právo na dodržování základních lidských práv, respektování důstojnosti, svobod a ochranu osobních údajů.¹²

---

¹² Pravidla pro poskytování sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi organizací ABATAB, spolkem pro péči o rodinu.

3.1.2 Popis souboru respondentů a průběh výzkumu a jeho rizika

Výběr souboru respondentů pro výzkum nebyl náhodný. Vzhledem k tomu, že jsem se zaměřila na konkrétní organizaci, a to ABATAB, výzkum vykonávám tam.

Za hlavní kritérium výběru respondentů jsem považovala to, aby byli všichni dotazovaní zaměstnanci ABATABU. Kvůli zachování jisté míry anonymity nejsou používána jejich jména. Anonymitou respektuji jejich soukromí. Respondenti jsou v různých věkových kategoriích ve věku 34 – 74 let. Respondenty jsou převážně ženy. Všichni dotazovaní mají víceletou praxi ve svém oboru a většina z nich pracuje v organizaci již od jejího založení.

Všichni účastníci výzkumu poskytli ústní souhlas (vzhledem k zachování jisté míry anonymity byl možný pouze ústní souhlas) se zpracováním výsledků rozhovoru do mé bakalářské práce.

Než jsem začala psát, tak jsem se všemi respondenty hovořila, zda by byli ochotni mi poskytnout rozhovor, který bych následně analyzovala a interpretovala v bakalářské práci. Ještě před počátkem výzkumu v lednu tohoto roku jsem znovu se všemi dotazovanými probírala, ať osobně nebo telefonicky, zda stále souhlasí s poskytnutím rozhovoru. Všichni dotazovaní dopředu věděli, čeho se bude výzkum týkat. Ne všichni dotazovaní ovšem souhlasili s nahráváním našeho rozhovoru, u části respondentů jsem měla možnost si ovšem při rozhovoru veškeré poznatky rovnou zapisovat.

Svou bakalářskou práci jsem psala zhruba půl roku s tím, že asi čtyři měsíce před začátkem sepsání teoretické části jsem se již věnovala načítání potřebné literatury, shánění materiálů a podmínkám tvorby této práce. Následně jsem se věnovala psaní teoretické části, na které jsem postavila své výzkumné šetření. Začala jsem tehdy, až jsem měla celou teoretickou část napsanou. Šetření jsem prováděla v březnu tohoto roku. Jeden rozhovor trval zhruba dvacet pět minut. S respondenty jsem je vykonávala v kanceláři o samotě. Pokud jsem dostala svolení, rozhovory jsem si s respondenty nahrávala na diktafon a následně jsem je přepisovala. Pak jsem přiřadila interpretace zjištěných dat a vlastní závěr celé práce.

Za jedno z možných rizik při výzkumu považuji fakt, že se všemi sociálními pracovníky spolku ABATAB již dlouho spolupracuji. Již dříve jsem docházela do FODU, kde jsem pomáhala jako dobrovolník, později jsem tam vykonávala i praxi. Spolupráce se sociálními pracovníky probíhala dále i po vzniku spolku ABATAB.

Rizikem je tedy špatná či zkreslená interpretace dat, čemuž jsem se chtěla vyhnout opětovnou kontrolou při analýze a interpretaci dat, doslovným prepisováním získaných rozhovorů (u respondentů, kteří neposkytli souhlas s nahráváním, jsem si jejich výroky zapisovala rovnou, aby později nedošlo k dezinterpretaci), ale také přesnými citacemi výroků respondentů.

3.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumného šetření je zjistit, na kolik se náboženské aspekty projevují v etice u zaměstnanců v sekularizovaném spolku ABATAB.

Prvním dílčím cílem je zjistit, jakým způsobem jednotliví sociální pracovníci vnímají náboženství, druhým je zjistit vnímání náboženské etiky a etiky jejich profese. Dále pak pohled sociálních pracovníků na etické hodnoty sociální práce, konkrétně spolku, a posledním dílčím cílem je zjistit, jaké mají jednotliví sociální pracovníci osobní etické zásady.

Tabulka 1: Transformační

Hlavní cíl	Dílčí cíle (DC)	Tazatelské otázky (TO)
Zjistit, na kolik se náboženské aspekty projevují v etice u zaměstnanců v sekularizovaném spolku ABATAB.	DC1: Zjistit, jakým způsobem jednotliví sociální pracovníci vnímají náboženství a sociální práci.	TO1: Co si představíte pod pojmem náboženství. Jak byste ho definoval/a? Jste věřící?
		TO2: Když se řekne náboženství, který náboženský systém si vybavíte?
		TO3: Kdy podle Vás vznikla sociální práce, jak byste ji definoval/a?
		TO4: Z čeho se podle Vás vyvinula sociální práce?
	DC2: Zjistit vnímání jednotlivými sociálními pracovníky náboženské etiky a etiky	TO5: Jak byste definoval/a náboženskou etiku?
		TO6: Je nějaký náboženský systém, jehož etika Vám je blízká? Z jakého důvodu?
		TO7: Myslíte si, že etika sociální práce a náboženská etika mají něco společného (popř. co mají společného)?

	jejich profese.	TO8: Myslíte si, že by se etika nějakého systému dala zařadit do současné podoby sociální práce?
		TO9: Kdyby byla náboženská etika součástí té profesní, bylo by to dle Vašeho názoru přínosem, či nikoliv a proč?
DC3: Zjistit pohled sociálních pracovníků na etické hodnoty sociální práce, konkrétně spolku.		TO10: Které jsou podle Vás základní etické hodnoty sociální práce?
		TO11: Co si myslíte o Etickém kodexu sociálních pracovníků ČR?
		TO12: Máte veškeré etické zásady obsažené v Etickém kodexu sociálních pracovníků součástí vaší vnitřní etiky organizace? Najdou se některé, které tam máte naopak vy navíc?
		TO13: Rozpracovávali jste dále, jak vybízí Etický kodex, problémové okruhy?
		TO14: Co si myslíte o základním problémovém okruhu kdy zasáhnout, a kdy naopak nikoliv? Jak ho vnímáte?
DC4: Zjistit, jaké mají jednotliví sociální pracovníci osobní etické zásady.		TO15: Jaké jsou Vaše osobní etické zásady?
		TO16: Jste vnitřně přesvědčená/ý o správnosti etických zásad organizace?
		TO17: Která z etických zásad Vám je nejbližší? Kterou se řídíte i v běžném životě?
		TO19: Ze systému, který Vám je blízký, přejala jste některé etické zásady?

Předpokládám, že pod pojmem náboženství si jednotliví sociální pracovníci představí víru v něco nadpřirozeného, což by dále mohli specifikovat jako víru v Boha či bohy. Nikdo z dotazovaných nebude věřící. Systém, který si vybaví, když

se řekne náboženství, bude křesťanství, a to z toho důvodu, že křesťanství provází naši společnost již od svého počátku, v historii bylo oficiálním náboženstvím na našem území a i dnes dochází k výchově v tomto duchu. Za vznik sociální práce budou dotazovaní považovat 19. století. Definují ji jako pomoc bližnímu. Sociální práce dle nich vznikla z křesťanství z výše uvedených důvodů.

Náboženskou etiku definují jako určitý vzorec chování a smýšlení věřících lidí, kteří se tímto způsobem řídí, hovořit pak budou především o Desateru přikázání. Společným bodem náboženské a profesní etiky budou vidět především v pomoci. Myslím si, že etiku křesťanského společenství zařadí všichni dotazovaní do současné podoby sociální práce a budou v tom vnímat určitý přínos.

Za základní etickou hodnotu budou považovat pomoc, bez ohledu na to, komu se pomáhá, a vidinu vlastního zisku a prospěchu. Etický kodex budou dotazovaní považovat za důležitý a jakýsi ukazatel toho, jakým způsobem se chovat. Vnímat ho budou spíše jako návod než něco, co se musí striktně dodržovat bez ohledu na situaci a potřeby klientů. Veškeré etické zásady obsažené v kodexu budou mít jako součást své vnitřní etiky organizace, zároveň rozpracovávají i problémové okruhy, ke kterým Etický kodex vybízí. Nemyslím si ovšem, že by všichni dotazovaní o těchto detailech standardů měli veškeré informace. Problémový okruh mířící na otázky kdy a jakým způsobem zasáhnout budou dotazovaní vnímat jako významné etické dilema, se kterým se setkávají v praxi.

Jejich osobní etické zásady se budou shodovat se zásadami sociální práce obecně. Hlavní pro ně tedy bude především pomoc bližnímu. Vzhledem k tomu, že všichni dotazovaní v organizaci ABATAB pracují, předpokládám, že se s vnitřními etickými zásadami organizace ztotožňují. Nejbližší etickou zásadou pro ně bude opět pomoc bližnímu. Předpokládám, že některé etické zásady všichni dotazovaní jistě přejali z křesťanství, a to pak především z Desatera.

3.3 Výzkumná strategie

Pro své výzkumné šetření jsem zvolila strategii zvanou kvalitativní výzkum. Strauss a Corbinová předkládají definici kvalitativního výzkumu:

„Termínem kvalitativní výzkum rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů.“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 10)

Dle Hendla je takový výzkum někdy nazýván emergentní nebo pružný, a to z toho důvodu, že je možné během výzkumu otázky modifikovat či doplňovat. Práci výzkumníka přirovnává k práci detektiva. Důvodem je výzkum přímo v terénu, kde se seznamuje s lidmi, vyhledává a analyzuje všechny informace týkající se daného problému a celkový výzkum a jeho následná analýza probíhají v delším časovém intervalu. (Hendl, 2005) Hendl definuje kromě kvalitativního výzkumu ještě kvantitativní a smíšený. „*Kvantitativní výzkum využívá náhodné výběry, experimenty a silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování.*“ (Hendl, 2005, s. 46) Smíšený výzkum je pak založen na komparaci obou předchozích variant výzkumů. (Hendl, 2005)

Kvalitativní výzkum má jistě své přednosti a nedostatky. Mezi jeho hlavní přednosti dle Hendla patří získání podrobného popisu v přirozeném prostředí, lze díky němu studovat procesy a navrhovat teorie, ale také reagovat na místní situace a podmínky. Jako nevýhodu vnímá to, že získané poznatky nemusí být zobecnitelné na jinou populaci, obtížně se při něm provádí kvantitativní predikce, lze hůře testovat hypotézy a celková analýza a interpretace získaných dat je časově více náročná a veškeré výsledky výzkumu mohou být zkresleny pohledem výzkumníka. (Hendl, 2005)

Kvalitativní výzkumnou strategii jsem zvolila s ohledem na malý počet okruhu respondentů a nutnost získat podrobné informace od respondentů.

3.4 Výzkumná technika

Jako výzkumnou techniku sběru dat jsem zvolila kvalitativní rozhovor. Hendl ho dále rozděluje na neformální, s otevřenými otázkami, narativní, fenomenologický, skupinové diskuse, interview a vyprávění, další techniky (např. dotazník s otevřenými otázkami) a rozhovor pomocí návodu, který jsem využila při výzkumném šetření. (Hendl, 2005) Dle Hendla takový návod představuje určitý seznam témat, na které se během rozhovoru musí dostat, avšak záleží pouze na výzkumníkovi, jakým způsobem a v jakém pořadí informace získá. Tento rozhovor poskytuje dostatek času k efektivitě rozhovoru. Zároveň ulehčuje následnou interpretaci, protože pomáhá při srovnávání. (Hendl, 2005) Oproti tomu Miovský rozlišuje tři typy rozhovoru, a to interview strukturované, nestrukturované a polostrukturované, které v podstatě odpovídá rozhovoru pomocí návodu. Dále uvádí, že polostrukturované interview je snad nejrozšířenější metodou získávání informací.

Podle něj vytváříme určité schéma otázek, na které se budeme během rozhovoru dotazovat. Je pak možné zaměňovat pořadí otázek. Vhodnou částí rozhovoru jsou podle Miovského tzv. inquiry, což znamená, že to, co nám respondent sdělí, je vhodné si nechat osvětlit, např. jak danou věc přesně myslí. (Miovský, 2006)

Výše popsanou techniku rozhovoru (ať se jedná dle Hendla o rozhovor pomocí návodu, nebo dle Miovského o polosrukturovaný rozhovor) jsem vnímala jako nejvhodnější využít ji při výzkumném šetření, a to z toho důvodu, aby se během rozhovoru dostalo na všechna potřebná témata.

4 Analýza a interpretace dat

V této části práce se budu věnovat analýze a interpretaci získaných dat z rozhovorů dle jednotlivých dílčích cílů a otázek.

4.1 Interpretace prvního dílčího cíle

Jako svůj první dílčí cíl jsem se snažila zjistit, jakým způsobem jednotliví sociální pracovníci vnímají náboženství a sociální práci. Téměř všichni dotazovaní se shodli, že se jedná o určitou víru. Většina dotazovaných pak vztah víry s něčím definovala jako víru v Boha. Implicitně hovořili o Bohu, který je jeden, a to i v případě, že hovořili o víře v něco jiného. Nikdo z dotazovaných nezmínil bohy v množném čísle. Lze tedy pozorovat, že dotazovaní si v rámci náboženství představí monoteismus. Výjimku tvořila odpověď respondenta 5:

„Víra v nadpřirozeno, je to společenství lidí, kteří věří v nadpřirozenou věc nebo resp. v něco. Zkrátil bych to na nadpřirozeno, protože každé náboženství věří v jiné nadpřirozeno.“ (R5)

Nikdo z dotazovaných se za hluboce věřícího nepovažuje, přestože u některých respondentů určitý druh víry pozorujeme. Například respondent 3:

„No... za prvé jsem pohan, takže nejsem pokřtěná, takže v podstatě bych asi neměla být věřící, ale určitou víru mám, víru v sama v sebe, protože já si myslím, že každý člověk má Boha v sobě a měl by věřit především sám sobě.“ (R3)

U respondenta 1 jsme se během našeho rozhovoru postupně dobrali k tomu, že i když mi na začátku tento respondent tvrdil, že věřící není, na konci rozhovoru jsme došli k jinému závěru. Pro názornou ukázkou zde uvádím část rozhovoru:

„R1: Že vod tatínka to jakoby bylo zakázaný žejo.

Já: Rozumím. Takže to vlastně to křesťanství...

R1: Eh... já si myslím, že aniž, aniž nejsem, takže asi jsem z části.

Já: Jste. Taková ta vnitřní víra, né jakoby navenek.

R1: Že tam je.“ (R1)

Pro respondenta 5 je naopak náboženství věcí, kterou považuje za nepřijatelnou. Respondent 2 se náboženství dost straní, sám i v průběhu rozhovoru uvedl důvod, a to: *„Já fakt to náboženství nemám ráda úplně tak, možná je to třeba*

nějaká obava z neznámého...“ (R2) Všichni dotazovaní se shodli na tom, že náboženský systém, který si představí, pokud se řekne náboženství, je křesťanství. Někteří sice dále hovořili o jiných systémech, jako např. islámu či buddhismu, někteří pak hovořili o křesťanství a dále to pak specifikovali: „První je asi křesťanský, křesťanství, husity, pravoslavný.“ (R1) Na mou otázku, kdy podle nich vznikla sociální práce, odpovídali různě. Až na respondenta 5 se jejich odpovědi víceméně shodovali. Sociální práci vnímají se vznikem křesťanství a mají ji spojenou přímo s jedním z přikázání, a sice pomoci bližnímu. Časově se jejich odpovědi již částečně lišili. Respondenti 1 a 4 uváděli 19. století. Respondent 3 pak středověk, ale opět měl dnešní sociální práci spojenou s křesťanstvím. Respondent 2 mi časový údaj neuvedl, ale tvrdil, že vznik sociální práce si spojuje s křesťanstvím. Lze se tedy domnívat, že již se vznikem křesťanství pro něj znamená vznik sociální práce, ne ovšem v dnešním slova smyslu.¹³ Již jsem zde uvedla, že respondent 5 tvořil ve své odpovědi výjimku:

„Sociální práce dle mého názoru vznikla za doby Říma, v podstatě už někdy na začátku nebo uprostřed doby římského věku. Sociální práci vnímám jako pomoc potřebným, jak psychologická, tak fyzická. Pomoc bližnímu.“ (R5)

Všichni respondenti se shodují v definici sociální práce, kterou vnímají jako pomoc bližnímu, chudým, potřebným. Lze tedy říci, že náboženství, ať už o tom dotazovaní vědí, nebo ne, přijímají jako součást sociální práce. Zde uvádím odpovědi některých dotazovaných pro lepší názornost a představu náplně jejich práce:

„Pomoc bližnímu.“ (R5)

„Hmm... definovala, eh pomoc bližnímu.“ (R3)

„Pomoc chudým a potřebným prostřednictvím charitativních organizací.“ (R4)

Sociální práce dle dotazovaných, jak jsem již výše uvedla, se vyvinula z křesťanství (Respondent 5 vznik datoval do doby římské). Na druhou stranu respondenti 1 a 5 kromě křesťanství uvádějí vývoj sociální práce od pomoci v rodině:

„Sociální práce se musela vyvinout jedině z toho, že tam byla potřeba vždycky pomoc, pomoc někomu, samozřejmě v rodině se pomáhala asi pravděpodobně automaticky od začátku, od úplně asi od prvopočátku, ale pak asi pak už to bylo složitější v těch společnostech a muselo se pomáhat...“ (R1)

---

¹³ O sociální práci jako takové hovoříme až od 19. století. Dříve byla sociální práce nazývána např. charitativní činností nebo prací.

„Současná sociální práce vznikla z pomoci bližnímu, dá se tedy říci, že z křesťanství. Celkově pak z potřeby člověka pomáhat vlastní rodině.“ (R5)

V prvním dílčím cíli jsem se snažila zjistit, jakým způsobem jednotliví sociální pracovníci vnímají náboženství. Všichni dotazovaní se shodli, že se jedná o určitý druh víry. Implicitně si pak všichni představí křesťanství. Nikdo z dotazovaných se za věřícího nepovažuje. Sociální práci definují jako pomoc potřebným a většina z nich datuje vznik sociální práce do 19. století a její vývoj z křesťanství.

4.2 Interpretace druhého dílčího cíle

Za svůj druhý dílčí cíl jsem se rozhodla zjistit vnímání náboženské etiky a etiky profesní jednotlivými sociálními pracovníky organizace ABATAB. Ptala jsem se jich, jak vnímají náboženskou etiku. Respondent 4 si není vůbec jistý, zda nějaká náboženská etika existuje. Jinak náboženskou etiku považují za etiku nějakého společenství jako něco, co dodržují věřící lidé. Jako příklad takové etiky respondent 1, 2 a 3 uváděli Desatero. Zarážející byla odpověď respondenta 1, protože v rámci náboženské etiky hovořil pouze o křesťanství a veškeré ostatní náboženské systémy ze svého uvažování vyňal.

„Náboženská etika, etika, no tak je to asi to, co jsem řekla na začátku, že to je, že voni mají jedinou, nebo mají velkou autoritu toho Boha a vlastně se drží, drží se těch eh... těch pravidel, který jsou napsány v Bibli, podle toho se drží Desatera, podobně...“ (R1)

Rozcházel se odpovědi respondentů 1 a 3. Respondent 1 sice za základ náboženské etiky v křesťanství považuje Desatero, ovšem dodává, že ne všichni ho dodržují. Zná prý i věřící, kteří Desatero nedodržují. Respondent 3 oproti tomu uvádí, že věřící lidé se od jejich etiky neodchýlí. *„Nevěřící lidi, dokážou si najít výmluvu, proč to teda takhle udělali jo... a možná, že to k tomu Desateru ani jako jakoby nesměřují.“ (R3)* Obecnou definici náboženské etiky pak poskytl respondent 5:

„Náboženská etika obsahuje správné myšlenky, vzorec chování, návod k tomu, jakým způsobem by měl člověk žít, ovšem praxe takové etiky je jiná. Obsahuje body, které by měl člověk dodržovat ve svém životě, ale toto najdeme i u leckterých různých jiných systémů, které nemusí být náboženské.“ (R5)

Poté, co jsem zjistila, že většina dotazovaných má určitou představu náboženské etiky, jsem se dotazovala na to, zda existuje nějaký náboženský systém,

jehož etika je respondentům blízká. Vzhledem k tomu, že respondent 1 u předchozí otázky uvedl, že si není vůbec jist, zda nějaká náboženská etika vůbec existuje, nezná ani žádný náboženský systém, jehož etika by mu byla blízká. Odpovědi se jinak shodovaly. Respondent 2, jak jsem uvedla, se sice výrazně náboženství straní, na druhou stranu tvrdí, že z náboženské etiky by mu byly s největší pravděpodobností nejbližší asi některé věci z Desatera přikázání. Jako důvod, proč jim je blízké právě Desatero, respondenti uváděli, že je to dáno i výchovou v naší společnosti, která je křesťanská. Jako příklad uvádím odpovědi respondentů 3 a 5:

„No tak logický je, že nikdo nebude krást, nikdo nebude... zabíjet a a tak to mě přijde, přijde takový, že by to mělo být základ eh... výchovy už od toho narození toho dítěte, že by se mu měli vštěpovat tyhle tyto návyky i přes, že že by Desatero jako věřící nedodržovali eh... ale měl by každý vědět, že je normální... nezabít, neukrást, eh... možná i to nesmilnit, a takový to, co tam všechno, na všechny si nevzpomínám.“ (R3)

„Ano, myslím si, že asi křesťanské Desatero. Myslím si, že v Evropě se dle tohoto lidé vychovávají, převezmou některé tyto prvky a děti to následně učíme. Říkáme mu: Nesmíš lhát, krást a podobně.“ (R5)

Respondent 2 dále na moji otázku, zda mají náboženská etika s etikou profesní něco společného, odpověděl, že není schopen něco takového porovnat. Ostatní dotazovaní vnímají za hlavní společný bod náboženské a profesní etiky pomoc. Ať se jedná o pomoc bližnímu nebo potřebným, chudým, nuzným či sirotkům. Sirotci byli během našich rozhovorů zmiňováni několikrát nezávisle na sobě od různých respondentů. To může být způsobeno nejspíše tím, že celá organizace je zaměřena na pomoc dětem. Celkově mě nejvíce zaujala odpověď respondenta 1:

„No, já si myslím, že mají, já si myslím, že mají... i když tady nemáme Boha, ale máme před sebou něco a to je právě ta pomoc, kterou chceme dělat a dělat, dělají ji třeba sociální pracovníci, takže voni tam nemají vlastně toho Boha, ale mají tam toho člověka, který je potřebný, ať už je nemocný ať už kdokoliv dělá jakou žejo, někdo dělá u starších lidí u nemocných, u postižených nebo zrovna ta práce, která se týká nás rodin, kde jsou sociálně slabý, rodiny s dětmi.“ (R1)

Respondenti 1, 3 a 5 se celkově shodují na tom, že by se dala etika nějakého náboženského systému, pod kterým si tedy všichni implicitně představí křesťanství, zařadit do současné podoby sociální práce. Nejrozšířenější odpověď podal respondent 3:

„Hmm... tak když mi to teď vyjmenujete, tak hnedka řeknu, že bych asi dala všechno, my je učíme, aby nekradli, chodili do práce, starali se vo děti, eh... aby pro ně děti byly úplně to nejdůležitější, takže tam máme toho toho bližního svého, eh

pomáhaly rodičům svejmu, když už jsou staří, takže absolutně všechno se dá zařadit do sociální práce.“ (R3)

Naopak respondent 4 se domnívá, že v dnešní době by to už nebylo možné a respondent 2 vzhledem k jeho postavení k náboženství na otázku neodpověděl.

Respondenti 1, 3 a 5 se domnívají, že kdyby byla náboženská etika součástí profesní etiky, jistě by to bylo přínosem. Respondent 5 dále uvádí, že i když to tak mnoho lidí vidět nemusí, tak už v podstatě náboženská etika součástí té profesní je. A to hlavně z toho důvodu, že jednotlivé klienty učí, aby nezabíjeli, nekradli apod. Respondent 3 se domnívá, že to také už součástí profesní etiky je, že to, co je napsáno v Desateru přikázání, je i součástí Etického kodexu sociálních pracovníků ČR. Podle respondenta 1 se Desatero dá aplikovat absolutně všude, a to i v případě, že se on sám považuje za ateistu, i přesto by byl schopen ho dodržovat. Naopak pro respondenta 4 by to nebylo přínosem v žádném případě, protože by se v sociální práci projevoval odlišný přístup k jednotlivým lidem, kteří by potřebovali pomoc. Respondent 2 na tuto otázku odpověděl tak, že pro něj není vůbec důležité, co je kde napsáno a co je čeho součástí, ale naopak záleží na tom, jak jednotliví sociální pracovníci vnímají svou etiku sami v sobě.

„Určitě má být etika nějaká vnitřní organizace, určitě, ale tam jsi to má být, jsi to je, jsou věci ve kterých já prostě nepřemejšším, že vůbec bych v tom pochybovala, že to tak je prostě, nezabiješ, nepokradeš, v tom já prostě vůbec nepochybuju, takže nemám potřebu to tam jakoby psát a...“ (R2)

Zde jsem zjišťovala vnímání náboženské etiky a etiky profesní jednotlivými sociálními pracovníky. Téměř všichni vnímají náboženskou etiku jako etiku nějakého společenství věřících lidí, až na respondenta 4. Pod pojmem náboženská etika si většina dotazovaných představí křesťanské Desatero přikázání. Společné body profesní a náboženské etiky vidí většina respondentů v pomoci bližnímu. Zároveň se někteří domnívají, že náboženská etika je již součástí té profesní, aniž by to někdo tímto způsobem nazýval.

4.3 Interpretace třetího dílčího cíle

V třetím dílčím cíli jsem se snažila zjistit, jaké jsou dle jednotlivých sociálních pracovníků základní etické hodnoty sociální práce. Téměř všichni dotazovaní se shodují na tom, že nejdůležitější hodnotou sociální práce je pomoc. Dále ovšem uváděli, že je také důležité pomáhat všem klientům bez rozdílu jejich rasy, pohlaví,

věku, etnické, náboženské či politické příslušnosti, podobně je to uvedeno i v Etickém kodexu. Jako další důvod byla zmíněna i pomoc bez vidiny vlastního zisku, což uvedli respondenti 2 a 5. Respondent 5 také odpovědi ostatních respondentů v podstatě shrnul: „*Nejdůležitější je asi pomáhat bez myšlenky vlastního zisku. Pomáhat bez rozdílu – na každého mít stejný metr, jak se říká.*“ (R5) Výjimku tvořila odpověď respondenta 4, který neuvedl pomoc za hlavní zásadu sociální práce, nýbrž respekt a pochopení. O respektu hovořili ale i ostatní dotazovaní, i když to přímo nenazvali respektem. Respondent 3 hovořil o tom, že se nikdy nad klienta nepovyšuje, respondent 2 pak to, že by se mělo pomáhat klientům bez rozdílu, což lze také považovat za určitou formu respektu a stejným způsobem odpovídal i respondent 5.

Dále jsem se dotazovala na Etický kodex sociálních pracovníků České republiky a na jejich názor. Většina dotazovaných s ním souhlasí. Respondent 2 nikoliv, protože se domnívá, že tam jsou některé napsané věci nefunkční, např. ovlivňování společnosti ze strany sociálního pracovníka. Jeho názor může stát proti všeobecnému názoru ostatních. Na druhou stranu uvádí i body, které jsou podle něj „super“, což je např. povinnost informovat klienty, na co mají nárok, což se ale opět dle něj stoprocentně v praxi nedodržuje a pak ten kodex dle tohoto respondenta nefunguje tak, jak by měl. Pro ostatní dotazované je důležitý, nicméně respondent 3 tvrdí, že je důležité, aby měl člověk vnitřně zakomponované zásady, nikoliv aby to bylo pouze napsané, protože v tom případě to nemá význam. Respondentovi 1 přišel příliš dlouhý a z toho důvodu i dostačující. Respondent 5 ho považuje za jakési „Desatero sociálního pracovníka“, což poukazuje na to, že i když je nevěřící částečně ztotožňuje současnou sociální práci s charitativní činností.

Většina respondentů souhlasí s tím, že mají veškeré etické zásady obsažené v Etickém kodexu sociálních pracovníků ve svých standardech. Respondenti 2, 3 a 5 to dále rozvádějí s tím, že jejich standardy tento kodex přímo obsahují. Respondent 4 na tuto otázku nedokázal odpovědět, protože neznal odpověď, stejně tak nevěděl, zda dále rozpracovávali etické problémové okruhy ve standardech. Respondenti 2, 3 a 5 uvedli, že žádané další etické zásady tam navíc nemají, ale že Etický kodex dále rozšiřují s tím, že tam mají některé věci více dopodrobna rozpracované. Respondenti 1 a 5 dokonce věděli, kde přesně jsou tyto zásady více rozpracované:

„Myslím si, že my tam máme některý věci podrobnějc, jakoby vysvětlený v tom standardu číslo 2, jak je ta ochrana práv uživatelů, tak tam si myslím, že některý věci

máme rozpracovaný víc, než je v kodexu, což je jakoby správně a mělo by tak být a... ale jakoby ty základní věci máme si myslím, že totožný.“ (R2)

„Přímo Etický kodex sociálních pracovníků máme obsažený ve svých standardech, dále tam některé věci více rozpracováváme, myslím si, že je to obsažené ve standardu č. 2, ale jistý si tím úplně nejsem.“ (R5)

Zda rozpracovávali etické problémové okruhy ve svých standardech, byla zároveň i má další otázka. Na tu neznal odpověď respondent 4 a 1: *„Takže to je docela problém, protože do tohohle já jsem vůbec ještě nevníkla, zaprvé jsem tady krátce, a za druhé... vo tom fakt nevím.“ (R1)* Ostatní dotazovaní se vyjadřovali shodně s tím, že dále etické hodnoty rozpracované mají.

Poslední mou otázkou jsem zjišťovala, co si myslí o základním problémovém okruhu obsaženém v Etickém kodexu, totiž kdy zasáhnout do života klienta a kdy nikoliv. Respondent 1 na tuto otázku neodpovídal. Ostatní to vnímají jako etické dilema, se kterým se během své praxe již setkali. Pro respondenta 5 je důležité mít vždy srovnané priority a každý případ dle něj vyžaduje individuální přístup, aby se nestalo, že sociální pracovník zasáhne příliš brzy nebo naopak nezasáhne vůbec. Vnímá to právě za velké etické dilema. Respondent 4 se odvolával na zákon, kdy je podle něj nutné zasáhnout pouze v zákonem stanovených případech a opět zde zmiňoval respekt, což považoval i za základní etickou hodnotu sociální práce. Pro respondenta 3 je zásah už jenom to, že jsou informováni od OSPODU s tím, že např. tato rodina potřebuje pomoc. Dále zmiňoval špatné zkušenosti sociálních pracovníků s příliš brzkým zásahem. Naopak ale když přijde obdobný případ, kde bude opravdu něco špatně, tak sociální pracovník nemusí zasáhnout včas a v dané rodině se bude opravdu něco dít a může se něco stát.

„Je špatná zkušenost těch sociálních pracovníků, že zasáhli předčasně, eh... zbytečně rodina začla mít problémy, že se nahlásilo třeba zneužívání dítěte nebo podezření na zneužívání dítěte a pak se to potvrdilo, jako že to není pravda, tak zas bylo podáváno trestní oznámení třeba od klientů na poškození rodiny, takže s tímle může mít ta sociální pracovnice špatnou zkušenost, pak přijde jinej případ, kde bude to samý podezření a ona už z toho, co měla za zkušenost předtím eh... nezasáhne a tam to vygraduje tak, že dítě vopravdu je zneužíváný...“

O zneužívání dětí hovořil respondent 3 z toho důvodu, že při jeho prvním případě měl toto podezření, které se nakonec nepotvrdilo, ale vždy preferuje zásah před tím, než by se něco stalo. Respondent 3 se tedy také obracel na zákonnou povinnost, kterou má v případě podezření, na což poukazuje i respondent 2:

„Jo... tak správně by to mělo být tak, jak se učí, to znamená, služba je dobrovolná, to je první bod, bez souhlasu klienta nesmím sdělovat další informace, to je druhý bod, nicméně jsou situace, kdy jsme povinni informovat někoho dalšího, to znamená zasáhnout, který zase vymezuje zákon...“ (R2)

Respondent 2 aktuálně řeší něco podobného. Mám problém s tím, zda motivovat klienta k práci, když ví, že práce je pouze sezónní, klient přijde o podporu a práce mu např. za půl roku skončí a bude bez finančních prostředků. Dále se zmiňoval o tom, zda nahlásit to, že klient pracuje tzv. „načerno“ a pobírá dávky, když ví, že by jinak neuživil svou rodinu. Myslím si, že sociální pracovníci řeší toto dilema neustále a je pro ně velmi obtížné, když jsou postaveni do situace, kdy se musí rozhodnout mezi tím, zda zasáhnout do života klienta, což by mohlo vést např. k odebrání dítěte z rodiny (např. při nezákonném pobírání sociálních dávek, aby rodinu uživili) či nezasáhnout a řešit v sobě toto etické dilema, protože i když není konečné rozhodnutí na nich, ovlivňují to, jakým způsobem se na rodinu bude nahlížet například na OSPODU.

Ve třetím dílčím cíli jsem zjistila, že za základní etickou hodnotu považují především pomoc bližnímu, bez myšlenky vlastního zisku a respekt k ostatním. Etický kodex sice vnímají za důležitý, ovšem podstatnější je, aby o tom byl člověk vnitřně přesvědčený a měl jisté zásady v sobě, bez toho by tuto práci vykonávat nemohl. Většina dotazovaných taktéž měla jisté povědomí o vnitřní etice, i když ji neznali úplně z paměti. Spíše se jednalo o to, že základní zásady měli opět stanovené v sobě, nikoliv aby věděli, kde se to dá přesně dohledat.

4.4 Interpretace čtvrtého dílčího cíle

Poslední dílčí cíl se týkal toho, jaké mají jednotliví sociální pracovníci osobní etické zásady. Nejprve jsem se dotazovala na jejich osobní etické zásady. Pro respondenta 1 a 3 je opět důležitá pomoc. Respondent 1 hovořil o pomoci v rodině, považuje to za samozřejmost a dále také pomoc druhým. Dle něj by sem pak, stejně jako u respondenta 3 patřilo Desatero. *„Zas bysme tam mohli dát, že mezi ty zásady by patřilo to Desatero žejo opět...“ (R1)* Pro respondenta 3 je velmi důležité, aby člověk nekradl a nelhal. To považuje za něco absolutně nepřijatelného.

„Eh... určitě nekradu, nesmilním a zase jsem zpátky u Desatera, protože to vopravdu souvisí se vším, každej by to měl mít v sobě, ten... ty základy, jinak já teda,

z čeho určitě bych nikdo v životě neslevila, úplně nesnáším lež, lež a zlodějinu, to je pro mě úplně vrchol nepoctivosti...“ (R3)

Podobně to má i respondent 5: *„Vycházejí z mého vychování. Za základ považují nekrást, nezabíjet a podobně. Nikdy bych si nedovedl představit, že ublížím někomu, třeba své ženě. Naopak se snažím pomáhat, a to hlavně v rodině a pak samozřejmě i klientům v práci.“ (R5)*

Pro respondenta 4 je stěžejní respekt, porozumění a empatie. Naopak respondent 2 dává přednost přímosti a čitelnosti ve vztahu ke klientům. Vždy se snaží klientům říkat, jaké kroky bude dále podnikat.

Za další jsem se ptala, zda jsou sociální pracovníci vnitřně přesvědčeni o správnosti etických zásad organizace. Respondent 2 uvedl, že v žádném případě není, ale dále bylo znatelně poznat, že se o tom více rozhovořit nechce. Všichni ostatní jsou o správnosti zásad přesvědčeni. Podle respondenta 5 by zde ani nikdo takový pracovat nemohl (respondent 2 je nyní ve výpovědní lhůtě a odchází pracovat jinam). Podobným způsobem to vnímá i respondent 1: *„To by já si myslím, že bych tady asi nebyla, kdybych se neztotožňovala. Že se musím ztotožňovat, jako musím z donucení, ale že samozřejmě.“ (R1)* Respondent 3 se domnívá, že je mají dobře nastavené a že by s ní ostatní kolegové jistě souhlasili, opět zde mluví o pomoci, o níž si myslí, že je hlavně jejich pracovní náplní.

Také jsem se dotazovala na to, zda existuje nějaká etická zásada, která je jim nejbližší a kterou se řídí i v běžném životě. Respondenti 1, 3 a 5 se shodují v tom, že je to pomoc.

„No tak právě proto se mě líbilo, že tady je pomoc jakoby dospělým, ale i dětem, což si myslím, že v dnešní době je jakoby nejvíc potřeba...“ (R1)

„Pomoc, stoprocentně, určitě pomoc, protože já už jsem tak nastavená vod mala, vod mala už jsem v tom byla tak vychovávána i přestože moji rodiče nebyli věřící, ale vždycky pomáhat, pomáhat druhejm.“ (R3)

„Asi pomoc potřebným.“ (R5)

Respondent 4 považuje za důležitou zásadu pochopení a respondent 2 hovořil o tom, že pro něj opět není důležité, aby bylo někde něco napsáno, naopak, aby je člověk měl v sobě. Pro něj znamenají etické zásady jakýsi ukazatel toho, co by se mohlo dělat a jakým způsobem. Vnímá etiku spíše jako upozornění na to, kde by mohl nastat problém. Pro něj je stěžejní částí práce, aby klient věděl, jaké kroky bude dále sociální pracovník dělat, zároveň by měl klientovi poskytnout možnosti řešení a konečně, že závěrečné rozhodnutí je vždy na klientovi.

Poslední můj dotaz se týkal toho, zda přejali některé etické zásady ze systému, který jim je blízký. Respondent 4 odpověděl, že nikoliv. Respondent 1 uvedl Desatero, dále jsem se tedy doptávala, jakým způsobem vnímá první dvě přikázání týkající se Boha. Sám uvedl, že není věřící. Zde mi respondent 1 odpověděl: „*To jsem... takhle, zvláštní je, i když jsem ateista, tak si myslím a věřím v to, že tam ten Bůh je.*“ (R1) Dá se tedy říci, že není věřící v nějaký náboženský systém, v jeho případě s největší pravděpodobností křesťanský. Na druhou stranu má svou vnitřní víru, která sice obsahuje jisté etické zásady, ovšem už ne praxi, jakou provozují např. lidé katolického, či jiného vyznání, což by mohla být např. návštěva kostela. Podobně jako respondent 1 i respondenti 2, 3 a 5 tak vidí Desatero, ale obratem dodávají, že ty zásady, které obsahuje Desatero jako např. nakrást, nelhat apod., by měly být v lidech. Respondent 2 to považuje za základy slušného chování. Respondent 5 tvrdí, že jsou nám tyto zásady vštěpovány již od narození. Respondent 2 ovšem opět zmiňoval, že pro něj není podstatné, co je kde napsané, ale že to má daný člověk v sobě. To, že jsou zásady někde napsané, neznamená, že se tím budou všichni řídit.

„Já nevím, jesi mě pomůže, když Desatero promítnu do Etického kodexu nebo ho nějakým způsobem doplním, jestli to změní nějaký styl mý práce, spíš to mám asi tak, já to Desatero vnímám tak, že to není ani vo etickým chování v práci, to mám tak, jako že to je slušný chování...“ (R2)

Konečně jsem se dotazovala ne jejich osobní etické zásady, za které považují opět především pomoc, respekt, přímost, ale také aby člověk nelhal, nekradl apod. Zde vidíme určitou souvislost s křesťanským Desaterem, které někteří z dotazovaných přímo řadili mezi své etické zásady. Ti, co ho nejmenovali přímo, jmenovali alespoň některé body z něho, nebo obecně z křesťanské etiky, což poukazuje na to, že tuto etiku taktéž přiřazují do svých zásad, aniž by o tom přímo věděli.

Závěr

V bakalářské práci jsem se pokoušela zjistit, na kolik se náboženské aspekty projevují v etice u zaměstnanců v sekularizovaném spolku. Potvrdilo se mi, že sociální pracovníci si pod pojmem náboženství představí víru v něco nadpřirozeného, což většina z nich dále specifikovala jako víru v Boha. Nikdo z dotazovaných se za věřícího nepovažoval, na druhou stranu se u nich jisté náboženské aspekty projevují, a to např. v důvodu pomoci z lásky k bližnímu, či v jejich etických zásadách, do kterých řadili i Desatero. Dále se mé zjištění s předpokladem shodovalo v tom, že systém, který si vybaví, když se řekne náboženství, bude křesťanství. Za vznik sociální práce opravdu většina z nich považovala 19. století, na druhou stranu jeden z respondentů vnímal vznik již v době římské. Sociální práci definují jako pomoc bližnímu, což opět poukazuje na jisté náboženské aspekty. Náboženskou etiku téměř všichni vnímají jako etiku společenství věřících lidí. Na druhou stranu jsem zde našla výjimku v odpovědi, kterou poskytl respondent 4. Nepředpokládala jsem, že by tomu mohlo být jinak. Domnívala jsem se, že se všichni dotazovaní v odpovědích shodnou, což platí i v tom, že většina z nich následně hovořila o Desateru přikázání, ale opět ne všichni dotazovaní. Mé předpoklady k výzkumu se shodují v podobnostech profesní a náboženské etiky. Jak jsem předpokládala, sociální pracovníci spolku za společný bod považují pomoc. Dále jsem se domnívala, že v případě zařazení náboženské etiky do současné sociální práce bude pro jednotlivé sociální pracovníky přínosem, což nebylo. Shodovala jsem se i v tom, že sociální pracovníci považují za základní etickou zásadu pomoc. Etický kodex také vnímají jako jakýsi návod k tomu, jakým způsobem řešit některé situace. Ne všichni ovšem měli povědomí o jejich vnitřní etice. Ti, co o ní neměli přesné informace, se s ní ztotožňují a mají za to, že zásady, které jsou tam obsažené, nejsou v rozporu s jejich smýšlením. Na druhou stranu se našel respondent, který se s ní neztotožňuje, což mohlo vést i k jeho odchodu z tohoto zaměstnání na jinou pozici, i když v oboru. Problémový okruh také, jak jsem předpokládala, vnímají za velmi důležité etické dilema, se kterým se ve své praxi setkají. Jeden z respondentů mi ovšem neposkytl odpověď, zde se tedy se svým předpokladem částečně rozcházím. Obecně lze říci, že jejich etické zásady se opravdu shodují s etickými zásadami sociální práce. Dále ale za zásady uváděli respekt, přímost apod. Jeden z dotazovaných dokonce na první místo zařadil respekt, což jsem neočekávala. Dále jsem se domnívala, že se všichni

ztotožní s vnitřními etickými zásadami organizace, což se mi ovšem nepotvrdilo. Jak jsem očekávala, tak aniž by to respondenti vnímali, tak některé své etické zásady přejali z náboženství, speciálně pak z křesťanství.

Myslím si, že výzkumnou strategii jsem s ohledem na výzkum zvolila vhodně. S dotazovanými jsem se znala již dříve, z toho důvodu si myslím nebyl větší problém v tom, aby se mi otevřeli. Žádné záporny jsem ve zvolené strategii nevnímala.

Přínos práce tedy spatřuji v novém pohledu na sekularizovanou organizaci ABATAB, kde ač si to sami sociální pracovníci neuvědomovali, jisté náboženské aspekty lze nalézt. Což může být jistým zamyšlením pro ostatní sociální pracovníky, kteří měli např. problém s některým vyznáním klienta.

Bohužel se mi nepodařilo nalézt podobný výzkum, který by chtěl jako hlavní cíl zjistit, kterým způsobem se projevují náboženské aspekty v etice sociálních pracovníků v sekularizovaném spolku.

Uvědomuji si, že tento výzkum nelze aplikovat na každou společnost a dobu vzhledem k tomu, že výzkum je prováděn v neziskové organizaci v České republice. Bylo by jistě zajímavé ověřit si, zda by se došlo ke stejným výsledkům, pokud by se výzkum prováděl např. ve východních společnostech, které nejsou tak silně ovlivněny křesťanstvím.

Seznam použité literatury:

Antisemitismus: Chronologie dějin holocaustu. Holocaust.cz [online]. 2011-09-26 [cit 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/dejiny/chronologie-dejin-holocaustu/>.

Antisemitismus: Protižidovské postoje v době Antiky. Holocaust.cz [online]. 2011-09-26 [cit 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/dejiny/antisemitismus-2/historicky-vyvoj-antisemitismu/protizidovske-postoje-v-dobe-antiky/>.

Antisemitismus: Středověké kořeny protižidovských předsudků. Holocaust.cz [online]. 2011-09-26 [cit 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/dejiny/antisemitismus-2/historicky-vyvoj-antisemitismu/stredoveke-koreny-protizidovskych-predsudku/>.

BERÁNEK, Ondřej a Pavel ŤUPEK. *Dvojitá tvář islámské charity*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, 219 s. Quaestiones quodlibetales. ISBN 978-80-7325-163-5.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Podle ekumenického vydání z r. 1985 Praha: Česká biblická společnost, [1990].

BUBELOVÁ, Kamila, *Zpovědní tajemství versus oznamovací povinnost*. [online]. [cit 2017-01-25]. Dostupné z: http://ktp2.upol.cz/uploads/Zpovedni_tajemstvi.pdf.

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, *Kodex kanonického práva*. [online]. [cit 2017-01-25]. Dostupné z: http://pmr.op.cz/upload/varia/KODEX_KANONICKEHO_PRAVA_1983.pdf.

Ethics in Social Work: An ethical code for social work professionals [online]. AKADEMIKER förbundet SSR, 2008. s. xxx. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: http://cdn.ifsw.org/assets/Socialt_arbete_etik_08_Engelsk_LR.pdf

Etický kodex sociálních pracovníků. [online]. 19. 5. 2006 [cit. 2016-11-04]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/182582/pedf_m/Poradensky_system_-_Priloha_1.pdf.

FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ, Etický kodex sociálního asistenta. [online]. [cit 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.fod-ostrava.cz/ke-stazeni/eticky-kodex-socialniho-asistenta/>.

GOLDMANN, Radoslav a Martina CICHÁ. *Etika zdravotní a sociální práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 126 s. Skripta. ISBN 80-244-0907-0.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Lékařská etika*. 3. vyd. Praha: Galén, 2002. ISBN: 80-7262-132-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

CHADIMA Martin. *Charitativní péče - dějiny a současnost: pracovní texty pro studenty katedry náboženské výchovy a charitativní práce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 160 s. ISBN 978-80-7041-632-7.

CHADIMA, Martin, Miroslav KAPPL a Ondřej ŠTĚCH. *Mezigenerační přenos základních křesťanských hodnot v kontextu sekulární společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 129 s. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-560-8.

JANEBOVÁ, Radka, *Dilemata mezi právem a etikou aneb právo nezavazuje odpovědnosti*. [online]. [cit 2017-01-25]. Dostupné z: http://socialnirevue.cz/media/docs/Janebova_DilemaPravoEtika.pdf.

JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003, 223 s. ISBN 80-7254-329-6.

KANO, *Je možné, aby mi Bůh odpustil potrat?*. Vira.cz [online]. 2008-08-26 26 [cit 2017-02-15]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/Otazky/Je-mozne-aby-mi-Buh-odpustil-potrat.html>.

Korán. Přeložil Ivan HRBEK. Brno: Československý spisovatel, 2012, 797 s. ISBN 978-80-7459-080-1.

Leták ABATAB - viz příloha č. 1.

MATOUŠEK O., ŠUSTOVÁ J., „Náboženství a společenská solidarita“ in: MATOUŠEK Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, 309 s. ISBN 80-7178-473-7.

MATOUŠEK O., ŠUSTOVÁ J., „Vývoj sociální práce jako oboru v západní světě“ in: MATOUŠEK Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001, 309 s. ISBN 80-7178-473-7.

MILFAIT, René. *Teologická etika v kontextu sociální a pastorační práce*. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2012, 539 s. ISBN 978-80-86057-78-1.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.

MESSINA Rosario. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. 148 s. ISBN 80-7192-859-3.

MOUSSEAU, Gougenot, *Žid, judaismus a požidovštování křesťanských národů*. [online]. 2. vyd. Katolické stránky, 2009 [cit 2017-02-15]. 174 s. Dostupné z: http://www.spiknuti-proti-cirkvi-a-lidstvu.com/literatura/Zid_judaismus_a_pozidovstovani_krestanskych_narodu.pdf.

NEČASOVÁ, Mirka. *Úvod do filozofie a etiky v sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita, 2001, 98 s. ISBN 80-210-2673-1.

PESCHKE, Karl-Heinz. *Křesťanská etika*. Praha: Vyšehrad, 2004, 695 s. Theologica. ISBN 80-7021-718-9.

ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994, 80 s. ISBN 80-85850-00-1.

Standardy ABATAB - k nahlédnutí v sídle spolku.

STRAUSS, Anselm, Juliet CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999, 196 s. ISBN 80-85834-60-X.

ŠTAMPACH, Ivan Odilo. *Na nových stezkách ducha: Přehled a analýza současné religiozity*. Praha: Vyšehrad, 2010, 264 s. ISBN 978-80-7429-060-2.

ŠEBEOVÁ Zuzana. *Stručné poznámky k Úvodu do dějin a kultury Itálie*. Brno: Masarykova univerzita. 2014, s. 150. ISBN 978-80-210-7074-5.[online]. [cit 2017-02-22]. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/131727/monography.pdf>

VAŠEK Bedřich. *Dějiny křesťanské charity*. Olomouc: Velehrad, 1941, 190 s. Knihovna charity.

Základní listina práv a svobod. [online]. 16. 12. 1992 [cit 2016-11-04]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>.

Rozhovory:

Respondent 1, osobní rozhovor, Pardubice, 6. března 2017.

Respondent 2, osobní rozhovor, Pardubice, 7. března 2017.

Respondent 3, osobní rozhovor, Pardubice, 7. března 2017.

Respondent 4, osobní rozhovor, Pardubice, 6. března 2017.

Respondent 5, osobní rozhovor, Pardubice, 8. března 2017.

Rozhovor s paní Blažkovou, vedoucí služby ABATABU, spolku pro péči o rodinu, Pardubice, 15. prosince 2016.